

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Název projektu: Zlepšení inkluze při výuce zahradnictví

Registrační číslo projektu: CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000291

KA02: Realizace multikulturních výchovných a vzdělávacích programů zaměřených na soudržnost ukrajinských žáků s místní komunitou – Velikonoce stokrát jinak

Zpracoval: Mgr. Zdeněk Portych

Praha 2018-19

Aktivity a výstupy k tématu Velikonoce stokrát jinak

Obsah:

1) Úvod	str. 3
2) Biblický příběh Ježíše ve zkratce.....	str.4
3) České Velikonoce – zvyky, tradice, pověry	str. 5
4) Symboly Velikonoc.....	str. 14
5) České frazémy spojené s velikonočním časem a dubnem.....	str.27
6) Velikonoce na Ukrajině	str. 28
7) Ukrajinské velikonoční tradice.....	str. 36
8) Nový zákon – Ukřižování Krista dle evangelií.....	str. 39
9) Metodický list A – text a zhodnocení užití.....	str. 44
10) Metodický list B – text a zhodnocení užití.....	str. 47
11) A/ Jak slavíme na Ukrajině Velikonoce	str. 51
B/ Jak slavíme na Ukrajině Velikonoce	str. 53
12) Rozdíly a shody mezi českými a ukrajinskými Velikonocemi	str. 54
13) Velikonoce – česká klíčová slova	str. 55
14) Ключові слова: Великдень česko-ukrajinsky s výslovností	str. 56

1) Úvod – křesťanské svátky a význam Velikonoc pro posílení multikulturních výchovných a vzdělávacích programů zaměřených na soudržnost ukrajinských žáků s místní komunitou – Velikonoce stokrát jinak.

Téma křesťanských svátků a především Velikonoc je velice vhodné pro vytváření a posilování soudržnosti mezi českými a ukrajinskými žáky, případně mezi dalšími žáky s OMJ. Pro obě hlavní skupiny se jedná o téma obecně známé, byť s dost rozdílnými znalostmi o pozadí těchto svátků.

Velikonoce jsou v Čechách a na Moravě většinou chápány spíše jako svátky jara a dny volna, případně prázdnin. Svědčí o tom i přání, která si lidé posílají či ústně přejí – „Veselé Velikonoce“. Vzhledem k náboženským souvislostem a pozadí těchto svátků je toto přání zcela nelogické. Již z předcházejících řádků plyne, že bylo možno očekávat výrazné rozdíly mezi způsoby slavení Velikonoc v České republice a na Ukrajině a především prožíváním svátků.

Podobně jako u Vánoc bylo předpokládáno, že mnohem podrobnější informace o duchovní podstatě Velikonoc budou mít žáci s OMJ, v našem případě žáci ukrajinští. Opět jsme se dopředu odvážili myslet si, že téma může být zajímavé pro všechny žáky, tentokrát spíše pro ty nevěřící. Tento předpoklad se potvrdil, neboť Češi, žijící v Praze a jejím okolí, nejen že jsou většinou nevěřící, neznají historické a náboženské pozadí Kristova příběhu, ale ani v rodinách nedodržují větší množství zvyků či rituálů. Ukrajinští žáci se samozřejmě zajímali o české tradice, ale mnohem zajímavější byly informace z jejich strany o slavení svátků na Podkarpatské Rusi, vše zpestřeno ještě tím, že každá ukrajinská vesnice má svá specifika.

Především pro české žáky bylo seznámení s pravoslavnými zvyky a tradicemi podnětné. Řada z nich si uvědomila, že české vánoční i velikonoční zvyky jsou často jen formální ve srovnání s ukrajinskými. Lze jen litovat, že mezi českými žáky nebyl nikdo s moravskými kořeny, neboť bohaté lidové zvyklosti z této oblasti by určitě zaujaly i žáky s OMJ.

Při práci na textech jsme využívali množství různých zdrojů, především webové stránky, často byla použita i jen jedna myšlenka či věta. Proto není sestaven systematický soubor zdrojů.

Doufáme, že sestavené materiály a shromážděné poznatky ohledně jejich užití pomohou dalším vyučujícím. Z tohoto důvodu byly do zprávy zařazeny i ukázky z Bible, překladu 21. století © 2009, 2015, 2017, 2018 BIBLION, z. s., které není třeba při využití materiálů hledat, což je umožněno laskavostí vydavatele knihy.

2) Biblický příběh Ježíše ve zkratce

Ježíšův příběh je zapsán v Novém zákonu, přesněji v evangeliích,

a je základem křesťanských Velikonoc. Tato část začíná roku 33, kdy přichází Ježíš Nazaretský se svými učedníky - apoštoly - na slavnost Pesach do Jeruzaléma - někteří jej považují za odpadlíka od víry (za jeho názory) a někteří jej slaví jako lidumila a léčitele.

Ve čtvrtek zasedá k poslední večeři s apoštoly a označuje chléb a víno za své tělo a krev - od toho husitské přijímání podobojí - věřícím je při mši podáván chléb (dnes hostie, oplatka) jako tělo Páně a víno jako krev Páně, podle katolických tradic ovšem krev přijímá jen kněz. Označuje Jidáše za zrádce - odtud Jidáš = zrádce, špatný, chamtivý. Ustanovuje eucharistii - obřadní umývání nohu starým a nemocným. Po večeři odchází do Getsemanských zahrad, kde je zajat a následně mučen a odsouzen k ukřižování jeruzalémským lidem, na něž svou odpovědnost přenesl místodržitel Pilát, pohnán k tomu farizeji. Odtud Pilát jako ten, kdo přesunuje svou odpovědnost na jiné (myje si ruce).

Ukřižování je přibití za nohy a ruce na kříž, který si nad Jeruzalém na Golgotu (popravní vrch) odnesl odsouzený křížovou cestou bolestnou (Via dolorosa) sám. Ta je dnes označena 14 zastaveními Ježíše (9 je klopýtnutí Ježíše podle evangelistů, 3 - pády Ježíše na zem, 1 - setkání s matkou, 1 - setkání s Veronikou), podle všeho však původ těchto zastavení je v tradicích různých dob. Ježíšova křížová cesta je v bibli popsána takto - červený hanlivý plášť mu vojáci odebrali, oblékl si své šaty, ale trnovou korunu si musel ponechat. Pak nesl svůj kříž na Golgotu, ale díky týrání byl vysílen a na pomoc mu přivolali rolníka, Šimona z Murény (roku 1942 byla nalezena urna jeho syna v hrobce s některými důkazy o této události). Na popravčím vrchu byl Ježíš vysvěcen do bílé košile a přibit na kříž.

Do hrobu jej ukládaly tři Marie, včetně jeho matky. Podle evangelií se jednalo o nový hrob Josefa Arimatejského, který si od Piláta vyžádal Ježíšovo tělo, a byl vytesaný do skály v zahradě, která se nacházela v místech ukřižování. Ježíšovo tělo bylo ošetřeno mastmi a zabaleno do pláten a vchod do hrobu uzavřen velkým kamenem. Pilát nechal vchod zapečetit a strážit, aby zabránil Ježíšovým příznivcům tajně tělo odnést a falešně oznamovat jeho vzkříšení. Jeden z vojáků byl proto svědkem zmrtnýchvstání Ježíše

V neděli, po sobotním svátku, byl nalezen odvalený kámen a prázdný hrob. Detaily líčení se v jednotlivých evangeliích různí. Prázdný hrob našla Marie z Magdaly, případně s dalšími ženami, které přišly zaopatřit tělo vonnými mastmi. V hrobě se našlo jen plátno, ve kterém bylo tělo zabaleno, a zjevil se anděl nebo dvojice andělů, kteří zvěštovali Ježíšovo vzkříšení. Podle Janova evangelia prohlédli hrob Petr a milovaný učedník (tradičně Jan Evangelista) a Marii se u hrobu kromě andělů zjevil i sám Ježíš, ještě před svým nanebevstoupením.

3) České Velikonoce

Velikonoce jsou nejdůležitější svátky závislé na lunárním cyklu z celého pohanského roku. Je to jarní lunární slavnost bohyně Eostry či Ostary. Technicky připadají Velikonoce na první neděli po prvním úplňku následujícím po jarní rovnodennosti, pokud tento úplněk nepřípadne na dvacátého prvního března. V současném gregoriánském kalendáři však měsíční fáze, podle nichž se Velikonoce vypočítávají, neshodují vždy se skutečným úplňkem, který vidíme na obloze. Někdy je výpočet nepřesný, odchylka vzniká úmyslně, aby se křesťanské svátky nikdy nepřekrývaly /nesplývaly/ s židovským svátkem Pesach, jehož termín se vypočítává podobně.

V lidovém povědomí jsou to svátky jara, začínajícího nového života, jejichž kořeny sahají daleko do minulosti až k tradičním oslavám příchodu životodárného slunce a zrození nového života a oslavy jarní rovnodennosti (pravděpodobný prapůvodce těchto oslav) a jež jsou protkány mnoha rituály a zvyky. Pohanské rituály jsou hluboce zakořeněné a s křesťanskými se smísily až do podoby, kterou známe my. Zvyky jsou především spojeny se začátkem zemědělských prací a vyháněním dobytka - zde není žádná spojitost s Kristem. Z takových svátků se nám dochovaly jen masopust, filipojakubská noc, svatý Jan Křtitel a Velikonoce.

K dávnověkým bohům a bůžkům a jiným nadpřirozeným silám byli přidáni středověcí křesťanští světci, Kristus a Bůh. Křesťanské zvyky k nám přinesli iroskotští misionáři, rozšířili je Cyril a Metoděj. Jako vždy se církev snažila vymýtit pohanské zvyky, ovšem některé zvyky se dodržují dodnes, jiné jsou s křesťanskými propojené. Také vznikly nové, ale většina z nich má základ stejně v těch prapůvodních.

Masopustní období

Masopustní období končí takzvanou Popeleční středou, kdy začíná půst, který bez nedělí trvá čtyřicet dní. Každá neděle v období půstu má své pojmenování i historický význam.

Masopustní zábavy, případně také šibřinky nebo fašank a veselice i maškarní průvody jsou oblíbenou součástí Velikonoc především na vesnicích a v malých městech. V poslední době už ale jeho oslavy probíhají i ve městech, v Praze se při této příležitosti koná dokonce celá série nejrůznějších akcí pod názvem Pražský Carneval. Ukazuje se totiž, že se jedná zcela v duchu dnešní doby o dobrý obchod. Základem Masopustu jsou průvody masek, všeobecné veselí, probíhají však i další, dnes již téměř zapomenuté tradiční zábavné hry. Oblíbenou zábavou bylo i tzv. stínání kohouta. V současnosti akce většinou pořádají různé dobrovolné spolky a organizace.

Masopustní zábavy a veselice byly v podstatě pokračováním vánočních svátků, ale v mnohem veselejší duchu. Vyvrcholení těchto lidových zábav je poslední masopustní týden.

Masopustní dny

Masopustní veselí je rozděleno do několika dní, v každém by se měly dodržovat původní tradice. Těch je poměrně hodně, některé byly dodržovány v různých krajích a oblastech stejně, jiné byly typicky místní. Někde již od středy začínaly zabíjačky.

Tučný čtvrtek (Tučňák)

Tučný čtvrtek je dnem, kdy se má hodně jíst a pít, abychom měli po celý rok dostatek síly. Jídlo má podle tradic být masné a zapíjí se pivem. K obědu by se měla servírovat vepřová pečeně s knedlíky a zelím. Významnou českou tradicí byla zabíjačka.

Masopustní sobota

Sobota byla ve znamení příprav na večerní Ostatkovou zábavu, které se také říkalo Pochování basy, ta však pochovávala většinou až v úterý. Mimo dobrého jídla a piva, tance a tomboly se především na venkovské zábavě humornou formou probíralo vše podstatné, co se na vsi za uplynulý rok stalo.

Masopustní neděle

Oběd měl být bohatý, ale ne dlouhý, protože se všichni chystali do hospody k muzice. Na návších a náměstích hráli muzikanti a zvali na taneční zábavu, často se tancovalo již odpoledne na návsi. Poslední masopustní veselice s muzikou správně začíná v neděli po obědě a trvat může až do popeleční středy, v některých oblastech až do „pytlového čtvrtku“. V minulosti byly nezbytnou součástí masopustní neděle smažené koblihy. Nikde nechyběly ani další tradiční jídla, jako například klobásy, ovar, jitrnice, jelítka... Vše se bohatě zapíjelo pivem a pálenkou. Tento den ani nejvíce spořiví lidé nehleděli na groš.

Masopustní pondělí

V pondělí se v minulosti konal takzvaný „mužovský bál“. Na něj směli jen ženatí muži a vdané ženy. Sedláci selky při tanci vyhazovali vysoko, aby se na poli urodilo vysoké obilí. Jinde usuzovali z výšky skoku samotné selky, jak bude vysoké obilí či len. Všude se opět hodně jedlo a pilo.

Masopustní úterý

Masopustní úterý bylo v minulosti svátečním dnem, který byl ve znamení všeobecného veselí a maškarního průvodu. Oblíbenou tradicí bylo vodění někoho v masce medvěda od domu k domu a tanec s ním. Když přišel průvod, medvěd si měl zatancovat se všemi ženami v domě. Tanec měl přinést dobrou úrodu a plodnost. S medvědem bylo dobré si zatancovat pro všechny případy. Jako první chodil laufer a vyjednával vstup do domu, tedy zda hospodář otevře a čím pohostí průvod.

K masopustnímu úterý patří i mnoho dalších tradic – nesmělo se třeba věšet na půdě prádlo, protože by se přemnožily blechy, slepicím se sypalo zrní do kruhu z řetězu, aby nezabloudily a nesnášely vejce někde jinde, ženy také nesměly rozhazovat zrní či sít, aby slepice dobře nesly...

Od úterý už se také podle tradice nemá až do květnového stavění májky tancovat, což trochu neodpovídá výše uvedeným informacím u masopustní neděle...

Popeleční středou začínalo období čtyřicetidenního půstu.

Pochování Masopustu nebo basy – „Barbory“ - (někde až ve středu ráno) ukončuje období veselí a s Popeleční středou nastává půst a příprava na práce na poli. Věřilo se, že když se bude tancovat přes půlnoc, zjeví se mezi lidmi d'ábel v zeleném kabátě.

Maškarní průvody měly několik významů. Jedním z nich bylo koledování, kdy menší průvody v maskách chodily dům od domu, obveselovaly lidi a koledovali především tancem a různými humornými výstupy jednotlivých maškar. Před ukončením masopustního období pak prošel velký průvod maškar vesnicí nebo městečkem. V průvodu chodili například židi. Měli vaky, a když se nikdo nedíval, něco v hospodářství ukradli, protože byli nespokojeni s výslužkou. Následně se žid v průvodu snažil tyto věci s někým vyhandlovat, hospodář si často musel předměty „vykoupit“. Dále se objevovali i postavy vojáků, ti byli typičtí pro Vysočinu. Další běžnou figurou byla klibna (šiml, kobyla, koníček), tedy maškara tvořená dvěma muži. Složení průvodu bylo regionálně velice různorodé, v dnešní době se objevují i masky kosmonautů, závodníků, komiksových hrdinů. Vše končilo společnou zábavou na návsi nebo ve dvoře některého velkého statku, v současnosti třeba i na fotbalovém hřišti...

Velikost průvodu, množství masek, tance, hry a vše ostatní, co je nějakým způsobem spojené s masopustním průvodem vychází z místních tradic. V horských, chudších oblastech a na malých vesnicích byly průvody skromnější než v bohatších oblastech pod horami nebo v menších městech.

Především na horách si také masky lidé sami vyráběli, jinde je bylo možné objednat a koupit, dokonce se vyráběly v první polovině 20. století sériově. Jediná firma v Evropě vyrábějící klasickým způsobem velké papírové masopustní masky (např. císaře, komíníka, medvěda) existuje a pracuje v Zákupech na Českolipsku již více než sto let, trochu odlišné masky vyrábí i dílna v italském Viareggiu.

Postní období

Popeleční středou začínalo již od 7. století dodržované čtyřicetidenní období půstu. Lidé se scházeli v kostele na tichou mši, přizpůsobovali půstu i oděv – žádné pestré barvy. Až do Bílé soboty se na oltářích zakrývaly obrazy fialovým plátnem. Kněz žehnal věřícím a na čele jim svěceným popelem tvořil křížek. Zajímavé je, že začátek zdrženlivosti nebrali někteří muži příliš vážně, neboť při cestě z kostela splachovali v hospodě popelec skleničkou kořalky. Prý je to mělo v létě chránit před štípáním much a komárů.

Během tohoto období se věřící postí od masitých, mléčných i vaječných pokrmů. Převládá strava rostlinná. Z duchovního hlediska bychom mohli klidně říci, že toto období je obdobím sebezapírání a pokání. Kromě duchovního hlediska má půst velký význam i pro náš lidský organismus. Dochází k odbourávání všech škodlivin, které přijímáme prostřednictvím bílkovin z masa, a působí regeneračně na naše tělo.

Období půstu trvalo do Božího hodů velikonočního. Z hlediska lidových tradic měly význam především obyčeje spojené s jednotlivými nedělemi, které se ale do postního času nepočítaly. Podle toho, na který den připadaly Velikonoce, mohla být 1. postní neděle ve dnech od 8. února do 14. března, šestá od 15. března do 18. dubna.

Neděle se nazývaly:

Černá – liščí, pučálková

První neděle postní doby se nazývá Černá nebo Liščí. Černá proto, že se dívky a ženy v tento den oblékaly do černých šatů, liščí proto, že liška je symbolem úspěchu a prosperity. V noci, aby děti neviděly, se pekly preclíky se solí a mákem, ty se pak věšely na červených mašlích na vrbové proutky či na větve stromů v zahradě. Děti je brzy ráno hledaly s tím, že preclíky v zahradě nechala liška... **Pučálka** je pokrm z namočeného a usmaženého hrachu.

Pražná – Sazometná

Název Sazometná má původ ve vymetání komínů a kamen, které se provádělo o druhé postní neděli. Jedlo se tzv. **pražmo** – upražená obilná zrna nebo klasy. Z upražených zrn se také vařila polévka praženka.

Kýchavá

Podle pořekadla bude ten, kdo si dvakrát o třetí postní neděli kýchne, zdravý po celý další rok, případně počet kýchnutí znamená další roky života. Údajně tato pověra souvisela s morem, který se projevoval kýcháním a který bylo proto třeba zahnat. Na kýchání se používaly různé prostředky a lidé si vzájemně přáli „*Pozdrav Tě pán Bůh*“, „*Pomáhej Pán Bůh*“. Tradice kýchání takzvaně „*Na zdraví*“ i pozdrav přetrvaly až do dnešní doby. V Podkrkonoší se kýchnutí komentovalo: „*Chcípni, potvoro!*“ Toto „přání“ mělo odehnat kdysi mor, později chřipku.

Družebná - Růžová

Tento den měl zvláštní postavení. Bylo možno uvolnit postní kázeň, v kostele se krátkodobě změnily barvy rouch. Této neděli se říkalo Růžová, protože se žehnilo takzvané Zlaté růži a oltář zdobily růžové květy. Název Družebná vznikl z toho, že ženich přicházel na návštěvu do domu, kde bydlela jeho nastávající nevěsta, o Velikonocích pak přišel na oficiální námluvy. Mládeži bylo povoleno sejít se na návsi a veselit se. Pekly se koláče s různými náplněmi, nazývané **Družince**, a jedl se namočený a potom upečený hrách s rozinkami, sypaný cukrem a pepřem – **Pučálka**. Pokud budoucí ženich na Nepomucku při jídle použil vidličku, všichni se mu smáli, protože pučálka se jedla zásadně lžící.

Smrtná – Smrtelná - Černá

V kostelech se zahalovaly kříže na oltářích, zřejmě to souviselo s výzdobou křížů, která občas neodpovídala vážnosti postní doby. O Smrtné neděli se na vsi vynášela Smrtka, Morana nebo také Morena, aby zima už brzy skončila a přišlo jaro. Moréna – správně Morana – je ve slovanské mytologii bohyně zimy, noci a smrti. Konečný odchod zimního období se oslavuje jejím utopením nebo zapálením. Jedná se tady o předkřesťanský zvyk.

Nekřesťanský původ této tradice dokazují záznamy o církevních zákazech například z roku 1366 a 1384. V nich se píše, že v mnoha vesnicích a městech je zvykem „vynášet o páté postní neděli figury s podobou smrti za zpěvů a pověřčivých k řece, kde se potápí do vody a lidé přitom se smrti vysmívají, že už jim nemůže škodit, protože byla z jejich kraje nadobro vyhnána...“

Zvyk vynášení Morény v novodobější historii je zdokumentován v mnoha kronikách i knihách. Například podle K. J. Erbeny v Čechách Morénu představoval došek, oblečený do ženských šatů a ozdobený stuhami. Ten se pak připevnil na tyč a za recitování různých říkanek a zpěvu obřadních písní se vynesl z vesnice. V určité vzdálenosti od vsi se z něj šaty a stuhy sundaly a hodil se do vody nebo do příkopu, někdy se i zapalovala. Všichni účastníci průvodu utíkali zpět do vesnice a věřilo se, že kdo u smrtky zůstane poslední, tak do roka zemře. Průvodu s vynášením Morény se účastnil nejméně jeden člen každé domácnosti, protože další pověrou bylo, že v domácnosti, z které nikdo nepříjde, také někdo do roka zemře.

V některých oblastech se vynášelo takzvané **lító** - malý smrček, ozdobený pentlemi a vyfouknutými bílými i barvenými skořápkami vajíček. Smrtku i lító za ves vyprovázely koledy, které zpívaly dívky. Obchůzky s litem se mnohde přenášely ze smrtné neděle na květnou, obdobné to bylo s vynášením smrti.

Květná

Připomíná se Kristův vjezd do Jeruzaléma. Především v Rakousku, Německu i Švýcarsku, jakož i některých oblastech Čech, především osídlených Němci, probíhala procesí. V nich se táhl dřevěný osel na kolečkách a na něm seděla socha Krista, někdy to mohl být přestrojený člověk.

V Květnou neděli se svěť kočičky, takzvané *ratolesti*, kterými se nahrazují kočičky z minulého roku, ty se pálily. Ve Svaté zemi Krista vítali palmovými ratolestmi, proto Květná neděle. U nás funkci palmových listů převzaly větvičky jívky, využívaly se ale i ratolesti dubu, lísky, smrku i lípy. Posvěcené kočičky se zastrkovaly za domácí kříže, za svaté obrázky, za trámy – měly chránit stavení před bleskem a požárem. Na Šumavě se věřilo ještě na počátku 20. století, že svěcené proutky jsou proti ohni lepší než pojištění domu. Posvěcené proutky se dokonce se zapichovaly i do pole, aby byla dobrá úroda. Kočičkám se připisovaly i jiné magické moci – pokud nemocný spolkne svěcené kočičky, uzdraví se, případně bude zdravý člověk chráněn před bolestmi v krku a zimnicí; kdo si jimi vytře oči, bude dobře vidět a oči ho nebudou bolet.

Lidé si oblékali nejlepší či nové šaty nebo alespoň jeden nový kus oděvu.

Hospodyně nesměly tuto neděli péct, aby se nezapekl květ – neurodilo by se žádné ovoce.

Pašijový (Svatý, Veliký) týden

Týden začíná Květnou nedělí, která tzv. pašije zahajuje. Slovo pašije (z lat. passio – „utrpení“, případně od hebrejského svátku (slova) pesach – lat. pascha) je v původním významu vyprávění o utrpení a smrti Ježíše Krista. Označují se tak buď přímo evangelijní vyprávění nebo příběhy, dramatické hry, liturgická čtení či hudební skladby, které se jimi inspiroují a toto téma zpracovávají. Název pochází z prvního slova při předčítání či zpěvu evangelijních pasáží při liturgii (Passio Domini nostri Iesu Christi secundum... „Utrpení našeho Pána Ježíše Krista podle...“).

Svatý týden začíná průvodem, kterým křesťané symbolicky naznačují, že následují svého Pána a sdílejí s ním jeho utrpení, aby dostali také podíl na jeho vzkříšení i životě.

Modré (Žluté) pondělí a Šedivé úterý

V tyto dny se nekonají žádné obřady krom mší svatých a pro křesťany nemají větší význam.

Sazometná, Škaredá, Černá středa

Škaredá proto, že v tento den Jidáš škaredil na Krista a zaprodal ho. Jak už název napovídá, tento den patřil úklidu. Hlavní činností bylo vymetání sazí z komínů a smýčení domů. Lidé nosí také do kostela polínka, kde je opalují. Doma z něj nadělají křížky, které o Veliké neděli spolu s ratolestmi „kočiček“ svěcených na Květnou neděli zastrkají do rohů svého pole a pokropí svěcenou vodou. Jak vysoko narostou svěcené ratolesti, tak vysoké má být podle tradice obilí. Křížky zároveň mají chránit úrodu před krupobitím a jinými povětrnostními vlivy počasí. Kdo se bude tento den škaredit a mračit, bude se mračit po všechny středy v roce. Důsledný úklid vyhání zlé duchy z domu.

Zelený čtvrtek

Den je spojovaný s Poslední večeří Páně. Večerní mši začíná liturgické Velikonoční triduum (třídenní), které končí nešporami o Neděli Zmrtvýchvstání. Tento pojem byl poprvé použit po 2. vatikánském koncilu. Nově byly vyčleněny poslední tři dny Svatého týdne z vlastní postní doby. Tato změna způsobila to, že se na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu nadále nepoužívají liturgická roucha fialové (či černé) barvy, nýbrž postupně roucha zelená (nebo bílá), červená a bílá.

V lidovém prostředí se za velikonoční čas považuje celý čtvrtek.

V tento den se vstává časně, rodina by měla vykonat společnou modlitbu a omýt se rosou. Rosa měla chránit před lišejí, vyrážkami, vředy a nemocemi vůbec. Především dívkám se rosa doporučovala, měly zkrásnět. Před východem Slunce se měl celý dům zamést a smetí se mělo odnést co nejdále od domu – v hospodářství se neměly držet blechy.

Odpoledne se již nemělo pracovat.

Po západu Slunce vykropil hospodář svěcenou vodou z nové, nepoužité nádoby dům a jeho okolí. Kropilo se věchýtkem slámy, ne rukou. Vykropení mělo chránit před čarodějnicemi.

Nosilo se zelené mešní roucho a odtud snad pochází i název dne. Také se jedla jen zelená strava – špenát nebo zelí, aby byl člověk po celý rok zdravý. Toto je ale zvyk převzatý z židovských tradic. Peklo se pečivo z bílé mouky a medu, tzv. jidáše, které propletením těsta symbolizují provaz, na kterém se měl Jidáš oběsit.

Na Zelený čtvrtek umlkají zvony, podle tradice „odlétají do Říma“ a zazní až při zpěvu Gloria na Bílou sobotu. Místo nich se používaly řehtačky, klapačky, mlýnky a cokoli jiného, co

vydávalo rámus. Rovněž se těmito prostředky konalo vyhánění Jidáše, kterého představoval zrzavý chlapec. V poledne a večer zástup dětí procházel s řehtačkami vesnicí a odříkával básničku, jejíž pointou bylo oznámení, že Jidáš se už smaží v pekle.

Na tento den připadá mnoho tradic, zvyků a pověr:

- Kdo si zacinká penězi, když zazní zvony naposledy, budou se ho peníze držet po celý rok.
- Kdo tento den zazvoní paličkou o hmoždíř, opustí jeho stavení hmyz a myši.
- Děvčata si v potoce omývala obličej, aby jim nenaskákaly pihy na tváři. Když si namočila i vlasy, věřila, že jim rychleji porostou.
- Kdo se ráno umyje rosou, je uchráněn před onemocněním šíje a dalšími nemocemi.
- Kdo sní med vybraný tento den z plástve, toho neuštkne had.
- Kdo na Zelený čtvrtek stoupne na železo, hned jak vstane, bude mít po celý rok zdravé nohy.
- Kdo sní před východem slunce pečivo namazané medem, je chráněn před uštknutím hadů a před žihadly vos a sršňů.
- Někde házeli kousičky pečiva namazaného medem do studní, aby byl dostatek vody.
- Svěceným proutkem se švihaly peřiny se slovy „Ven hosti bez kostí“, to aby se vyhnaly blechy.
- Nemá se nic půjčovat a s nikým se nehádat - odměnou se budou všechny hádky vyhýbat a peníze si samy cestu najdou.
- Sel se len a hrách, protože vše zaseté na Zelený čtvrtek prý dobře prospívá.
- Někde už v tento den děti hledaly vajíčka poschovávaná na zahradě

Velký pátek

Tento den byl Ježíš Kristus odsouzen, ukřižován a pohřben. Jedná se tedy v katolické liturgii o den hlubokého smutku. Podle evangelií zemřel Kristus na kříži ve tři hodiny odpoledne. Podle legend vstal Ježíš Kristus z mrtvých tři dny po svém ukřižování. O datu jeho smrti se ale dosud vedou spory, uvádí se duben roku 30 nebo 33.

Přesné datum smrti Ježíše Krista není dosud známé, a pravděpodobně ani nikdy známé nebude, i když se jím zabývalo mnoho historiků i vědců.

Nejpřesnější bude podle všeho tvrzení C. Humphreyse a W. D. Waddingtona z roku 1990. Podle jejich bádání byl v Jeruzalémě v podvečer 3. dubna roku 33 Měsíc v úplňku částečně zatmělý a toto zatmění skončilo 51 minut po jeho východu. Tento údaj se shoduje s vyprávěním evangelií, a tak datum **3. dubna 33** je s největší pravděpodobností dnem, kdy byl Ježíš Kristus ukřižován. Jeho vzkříšení v tomto případě připadá na 5. dubna roku 33.

Na památku Kristova utrpení se konají obřady, které mají tři části: **Bohoslužbu slova** (čtou se pašije), **uctívání kříže** a **přijímání**. V mnohých kostelech se také koná pobožnost křížové cesty. Podle Bible se v momentě Ježíšovy smrti roztrhla v jeruzalémském chrámě opona, která dělila svatyni od ostatních prostor - tak se prý Ježíšovou smrtí otevřela cesta k největšímu pokladu - k samotnému Bohu. Podle lidové tradice se však v tuto dobu otevírá cesta k jiným pokladům - pokladům v zemi (připomeňme baladu K. J. Erbena Poklad).

Drží se také přísný půst na znamení smutku, ticha a rozjímání. Kostely nejsou skoro vyzdobeny, žádné květiny ani svíce na oltáři. Písně jsou zpívány bez doprovodu varhan, zvony stále nezní. Odhalují se kříže.

Na tento den připadá opět mnoho zvyků, tradic a pověr:

- Spalovaly se staré kočky.
- Lidé vstávali před východem slunce a chodili se mýt do potoka, aby byli zdraví.
- Do východu slunce bylo zakázáno topit.
- Je zakázána jakákoli práce v domácnosti. Nepracovalo se na poli ani v sadu, aby se nehýbalo zemí.
- Nepeklo se, nebělilo, nezametalo, nevynášelo se nic z domu.
- Pokud chce mít hospodář dobrou úrodu, má se jít pomodlit do sadu, na pole či do stáje.
- Nic se nesmí půjčovat ani prodávat či darovat, dokonce se nesmí ani přijímat dary – se vším se dá čarovat. Obecně byl velký strach z čarodějnic.
- Nepralo se prádlo, protože by se prý namáčelo místo do vody do Kristovy krve.
- V noci se tajně vysypávaly a vylévaly cestičky od domu milence k domu milenky. Pokud si hoch do rána cestičku uhlídá nepoškozenou, do roka si povede děvče k oltáři.
- Kdo chce být chráněn před uhranutím a zlými duchy, měl by mít v šatech několik stehů z pašijových nití. Košile z těchto nití měla chránit před blesky a popáleninami.
- Z vody prý vycházeli vodníci a proháněli se po souši na koních.
- Otevírá se země s poklady. Místo ukrytého pokladu označuje záře - například světýlka, zářící skalní otvor nebo zářící, případně kvetoucí kapradí (kvete od 3 do 9 hodin). Podle pověsti se v tento den na chvíli otevírá i hora Blaník.

Bílá sobota

Tento den se vrací zvony z Říma, kam odletěly na Zelený čtvrtek. Během dne se neslouží mše svatá, mimo večerní vigilie, a nekonají další svátosti, kromě pomazání nemocných a svátosti smíření. Název Bílé soboty bývá odvozen od rouch novokřtěnců, kteří se v tento den křtili při nočním obřadu vigilii.

Vigilie (z latinského *vigilia*, znamená bdění; ve starší češtině také svatvečer) je zvyk připravovat se na významné svátky, anebo mimořádné události předcházející svátkům a událostem, nočním bděním při modlitbách.

Vigilie připadají na tzv. Velikonoční noc (z Bílé soboty na neděli Božího hodu velikonočního) a oslavuje se vstání Páně z mrtvých. Bílá barva je i v současnosti barvou čistoty a nevinnosti. Před vigilii se světila velikonoční svíce **Paškál** (z lat. *candela paschalis cerea*, latinského a řeckého *pascha* a to pak původně z hebrejského *pesach* /přechod, překročit/; jako připomínání odchodu Židů z Egypta).

Velikonoční svíce je vysoká svíce, která symbolizuje vzkříšeného Krista, jehož světlo podle křesťanské nauky rozžáří temnoty smrti.

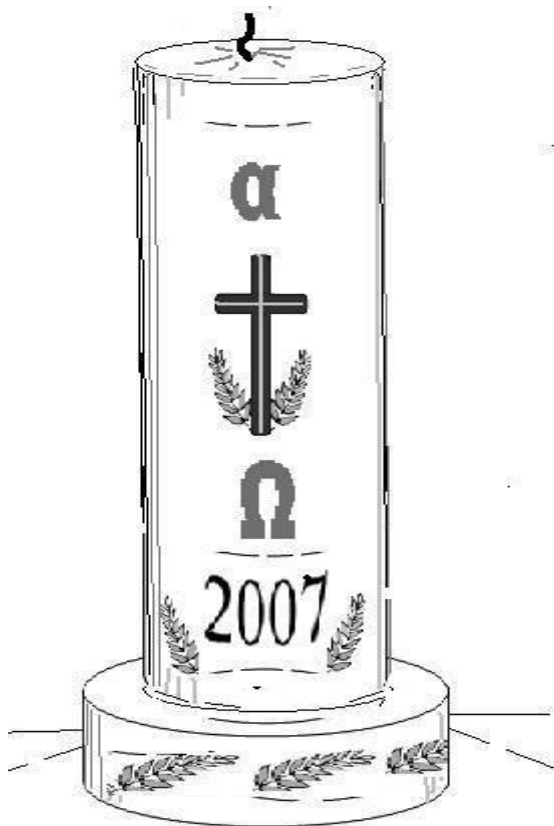
Velikonoční svíce se zapaluje od posvěceného ohně v blízkosti kostela. Postupně se s ní vchází do ztemnělého kostela a jáhen se zdviženou svící třikrát zpívá zvolání „Světlo Kristovo!“ (*lumen Christi*). Liturgie pak pokračuje rozsvěcením dalších svící a velikonočním

chvalozpěvem zvaným *Exsultet*, který zpívá opět jáhen. Zpěv však může přednést i kněz či laik.

Na vysoké svíci je vidět kříž, který doprovázejí řecká písmena α (alfa) a Ω (ómega); tato písmena symbolizují, že Kristus je začátek a konec. Do kříže jsou vepsána jednotlivá čísla letopočtu – symbol toho, že Kristus vládne dějinám. Do kříže je vsazeno pět kadidlových zrn, které představují pět ran Kristových na kříži.

Při velikonoční vigílii se velikonoční svíce třikrát noří do vody během jejího žehnání. Při každém křtu se od ní rozsvěcuje svíce křtěného. Velikonoční svíce se v kostele rozsvěcuje při každé bohoslužbě během velikonoční doby a při slavení dalších svátostí a svátostin během celého roku. (Křest, biřmování, manželství, svěcení, pohřeb.)

Ve staveních se před tímto úkonem zhasily všechny ohně a znovu se rozzály až ohněm z oharků. Z ohořelých dřev z ohně se na venkově dělaly křížky, které se nosily na pole pro budoucí úrodu. Někde se dávaly také uhlíky za trám, aby se domu vyhnul požár a popelem se posypávaly louky.

Bílá sobota patří také úklidu, smýčení, bílení a dalších příprav na slavné Vzkříšení neboli Hod Boží velikonoční. Přípravovaly se obřadní i sváteční pokrmy, pekly se mazance i velikonoční beránci, pletly se pomlázky a zdobila se vajíčka. Skončením Bílé soboty také skončí dlouhotrvající půst.

Poslední sobotu před Velikonocemi lidé dříve doháněli v jídle to, co zameškali v pátek. Možná právě díky jejich neukojeným chutím vznikla velikonoční nádivka neboli hlavička.

Nádivky jsou plné čerstvých bylin a voňavých uzených špeků. V různých koutech Česka pro nádivku najdete také označení: velikonoční buchta, sekanina, hlavička nebo velikonoční snítek či svítek.

Boží hod velikonoční

připadá na neděli, která je podle židovského kalendáře prvním dnem v týdnu. Tohoto dne za svítání vstal Ježíš Kristus z mrtvých. Okázale se světily velikonoční pokrmy a nápoje – mazance, vejce, beránci, chléb, ale i víno a voda. Světily se hlavně pokrmy, které měly tělo pozvolna připravit k návratu k běžné stravě, neboť rychlý přechod k tučné stravě by mohl způsobit potíže. Někde jedli posvěcené jídlo jen ve stoje. Každá návštěva dostala kousek tohoto jídla. Kousky svěceného jídla hospodář daroval poli, zahradě a studni, aby byla dobrá úroda, zdravá pitná voda a dostatek ovoce.

I dříve, za časů chudoby, si lidé na Boží hod doprávali maso. Nejčastěji se vyvářelo z kůzlečího masa, dnes se přidává velice oblíbené skopové, jehněčí a králíčí.

.Velikonoční - Červené - mrskané pondělí

Nejvýznamnější den lidového velikonočního cyklu, ač se k němu žádné významné liturgické úkony neváží.

Odbývala se pomlázka (mrskút), koleda a hodování. Zvyk je zřejmě velice starého původu, stejně jako zdobení vajec – kraslic. Původně šlo asi o magický obřad, kterého se účastnili jen dospělí. Zmiňuje se o ní už pražský kazatel Konrád Waldhauser žijící ve 14. století. O Velikonočním pondělí a úterý se prý šlehali manželé a milenci, ospalci a lenivci se časné zrána házeli do vody nebo alespoň polévali, aby se probrali.

Pomlázka je svazek spletených vrbových proutků, který slouží jako nástroj ke šlehání. Různé názvy pomlázek: binovačka, vinovačka, dynovačka, hodovačka, houdovačka, korbáč, kyčka, mrškačka, pamihod, sekačka, šlaháčka, tatar, tatarec. Na Valašsku se na šlehání používaly větve jalovce. Do různě velkých pomlázek z různého počtu vrbových proutků (3, 4, 6, 8, 9, 10, 12) se vplétala červená stuha. Malé pomlázky se nosily stočené v kapse, se středně velkými se chodilo na koledu a těm téměř dva metry dlouhým se říkalo obřadní. Energie z mladé rašící zeleně se má předat člověku, pomlázka proto musí být každý rok nová, z čerstvých proutků. Po koledě se pomlázky stáčely do kruhu a házely na střechu stavení, kde uschly a rozpadly se. Rovněž se házely do tekoucí vody potoka či řeky, aby je odnesla – bylo třeba poslat pryč vše špatné, co se během mrskání na pomlázku nachytalo. Někde pomlázky „sázeli“ do země u potoků či rybníků. Pokud se pomlázka „ujala“, bylo to považováno za dobré znamení, které přinášelo štěstí a zdraví. Případná vzrostlá vrba byla uctívána.

Při šlehání se recitují nebo zpívají koledy. Dostávala se za to „výslužka“, nejčastěji malovaná vejce, pro dospělé i sklenka pálenky. Vejce bylo od pohanských dob symbolem života, proto bylo spojováno s jarem. Symbolem života bylo plné vejce, skořápky (vejčumky) byly původně v lidové tradici symbolem smrti. Ovšem malované plné velikonoční vejce (kraslice) bylo považováno za dar z lásky. Teprve 1. světová válka při obecném nedostatku potravin přinutila ženy–malířky kraslice vyfukovat a prodávat je jako symbolickou velikonoční ozdobu.

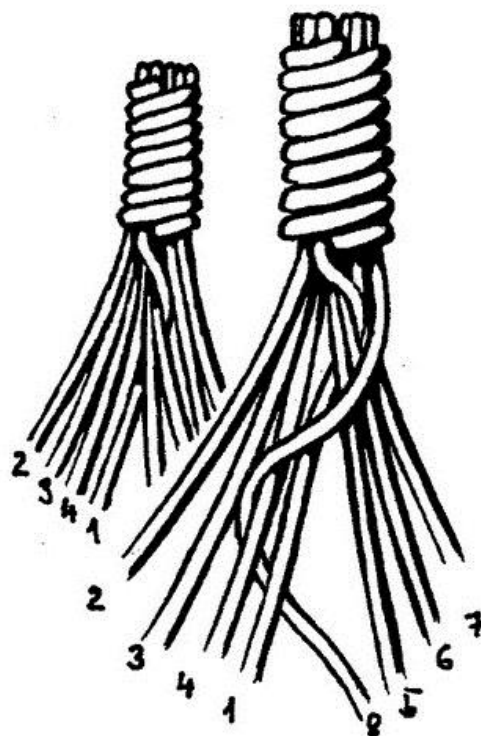
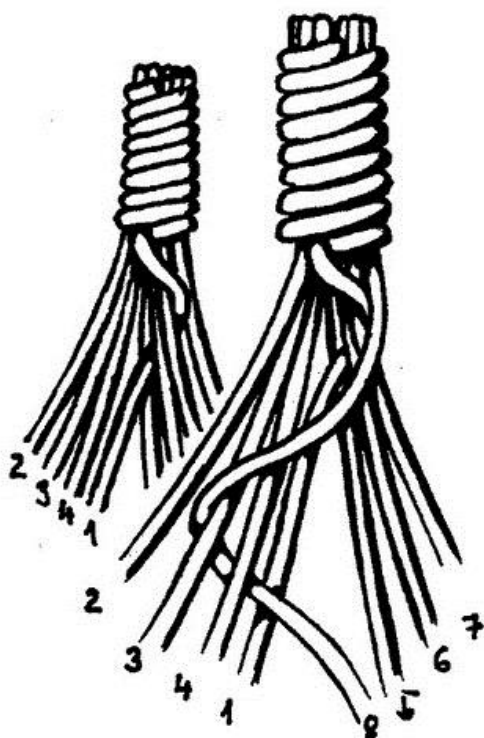
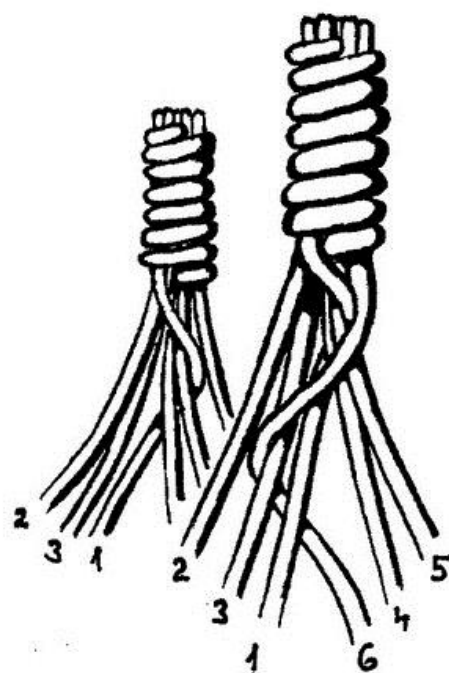
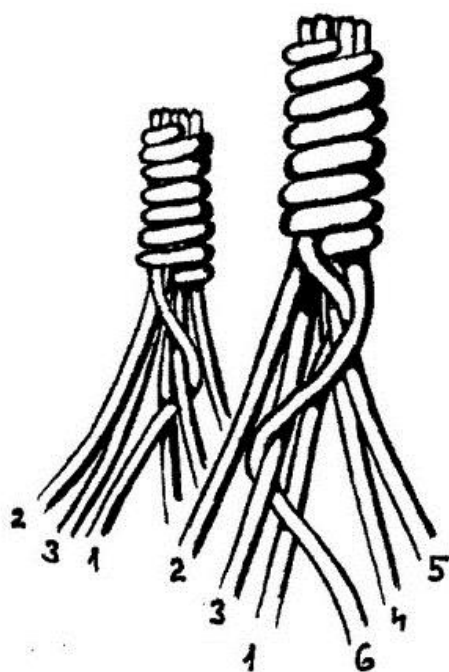
O Velikonočním pondělí vstávali chlapci a muži časně zrána, aby vyšli s pomlázkou na koledu. Chlapci na děvčata často číhali ráno, když šla do kostela. Šlehali děvčata, aby byla zdravá, pilná a veselá po celý rok, předávali jim tím svěžest, mladost, ohebnost a zdraví mladého proutku. Svobodná děvčata jim za to zavěšovala na pomlázky barevné stuhy. Barva stuh měla symboliku. Červená stuha – náklonnost a láska, modrá – naděje, žlutá – odmítnutí, zelená – chlapec je u dívky oblíbený. Vdané ženy koledníci vyšlehali proto, aby z nich vyhnali zlý jazyk. Dívky před mrskáním na oko utíkaly či se zavíraly, ale cítily se velice rozzlobené, pokud koledníci nepřišli. Nechodilo se však do domů sousedů, s jejichž obyvateli nebyli koledníci zadobře. Průběh pomlázky měl mnoho podob, často se výrazně lišil i v sousedních vesnicích. Zajímavé u tohoto zvyku je, že v 19. a první polovině 20. století chodili po obchůzce (koledě) především děti, svobodná mládež (chlapci i dívky) – ti si tak vyjadřovali své city. Dospělí, ženatí muži po koledě běžně nechodili.

Také hospodář vyšlehal čeládku, aby nebyla líná, krávu, aby se brzy otelila, a ovocné stromky, aby se probudily ze zimního spánku k další úrodě.

Dříve se šlehalo pomlázkou i další den, o takzvaném „odplatném úterý“, kdy děvčata oplácela hochům. Někde se místo pomlázky ujímala úkolu „pomladění“ studená voda. Tomuto zvyku se říkalo „oblévačka“. Říkávalo se, že „prašivý bude ten, kdo nebyl politý vodou“.

Slovo pomlázka vzniklo pravděpodobně od slova pomladit a šlehání dívek a žen symbolizuje předání svěžesti a pružnosti, síly a zdraví mladého jarního prutu.

Odpoledne děti za vsí hrály různé hry s vajíčky, např. koulání vajec, sekání mincí do vejce, ťukání vejci do sebe, házení vejci do výšky či dálky a podobně. Večer se nejen mládež veselila při muzice v hospodě.

Pomlázka ze šesti prutů – nahoře.
Pomlázka z osmi prutů – dole.
Pletení kulaté pomlázky je vždy vlevo.
Pletení hranaté pomlázky je vždy vpravo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Bílá neděle

Byla dodatkovým dnem a ukončením křesťanských Velikonoc. Jedná se o druhou neděli velikonoční a zároveň je to poslední den, kdy novokřtění nosí bílé roucho. Dnes je to často den slavnostního prvního svatého přijímání.

Nanebevstoupení Páně

(latinsky *Ascensio Domini*) je den, kdy se Ježíš Kristus naposledy po 40 dnech od svého zmrtvýchvstání zjevil apoštolům a v oblaku se vznesl do nebe. K události mělo dojít na hoře Olivetské a Ježíš byl před zraky apoštolů vzat vzhůru a oblak jím ho zastřel. Ježíš vzhledem ke své božské podstatě na nebe vstoupil sám, na rozdíl od nanebevzetí Panny Marie, Marie je vzata do nebe, což ve výtvarném umění bývá znázorněno nesením anděly.

Nanebevstoupení Páně připadá vždy na čtvrtek, avšak v některých oblastech se slaví až následující neděli (na kterou jinak připadá 7. neděle velikonoční). Svátkem jako takovým začíná devítidenní období (svatodušní nověna) před Letnicemi, tedy slavností Soslání Ducha svatého.

V mnoha zemích s křesťanskou tradicí (Rakousko, Německo, Španělsko aj.) je Nanebevstoupení Páně státním svátkem a dnem pracovního klidu.

Letnice, Rozalie, soslání Ducha svatého, Boží hod svatodušní či Svatodušní svátky

(latinsky *pentecostes*, řecky *πεντεκοστή (ἡμέρα)* pentekosté (hémerá) padesátý den) označují křesťanský svátek slavený 50 dnů po Velikonocích a 10 dnů po Nanebevstoupení Páně. Neděli Soslání Ducha svatého končí doba velikonoční.

Svátek Letnic pochází z židovského svátku týdnů (Šavu'ot). Teologicky se tento svátek vztahuje v židovství k předání Zákona na Sinaji a v křesťanství k soslání Ducha svatého na apoštoly po Ježíšově nanebevstoupení.

Boží hod svatodušní (Soslání Duch svatého) může připadnout na dny od 10. května do 13. června.

S tímto dnem se v lidovém prostředí pojily bujaré oslavy, hostiny, tanec a zpěv. Často se v sobotu uklízelo, dům se zdobil zelenými větvíčkami a květy, především na Moravě byly obě činnosti pro hospodyně přímo výzvou. Se svatodušními svátky jsou spojeny opět různé pověry, spojované především s čarodějnicemi. Ty se zaháněly práskáním bičem. Leckde se obcházely meze a hraniční kameny, chlapci dostávali často výprask, aby si v dospělosti hranice pamatovali.

České pranostiky na Svatého ducha:

- O svatém Duše choď ještě v kožiše.
- Na Svatého Ducha nesvlékej kožicha
- Po svatém Duchu nezbavuj se kožichu.
- Déšť o letnicích – slunce na Boží tělo.
- Na Svatého ducha bláto – bude laciné mláto.
- Prší-li na Svatého Ducha, jsou klepána žita.
- Prší-li o svatém Duše, bývá po něm málo suše.

- Na Svatý Duch do vody buch!
- Svatý Duch přinese plný pytel much.

Svatodušní pondělí

bylo na rozdíl od především církevních oslav v neděli dnem lidových obyčejů, které na Moravě přetrvávají dodnes. Nejznámějším jsou tzv. jízdy králů, jízda králů ve Vlčnově je od roku 2011 zapsána na seznamu UNESCO jako nehmotné dědictví lidstva.

České pranostiky:

- Pohoda na svatodušní pondělí slibuje úrodu.
- Když prší v pondělí svatodušní, bude zkáza na sena.

4) Symboly Velikonoc

Velikonoční beránek je mimo mazance nebo bochánku tradiční pečivo svátků jara, ale jeho symbolika je mnohem složitější. Své místo má v mnoha zemích na celém světě o Velikonocích i zajíček

Beránek

Velikonoční beránek patří k Velikonocům téměř neodmyslitelně. Většina lidí si pod tímto pojmem představí sladké pečivo ve tvaru beránka. Pro křesťanskou víru má však beránek mnohem větší význam.

Symbol beránka byl velmi rozšířený již před příchodem křesťanství a to především ve Středomoří. V hebrejské tradici symbolizuje Izraelitu jako člena "Božího stáda", židovský Bůh se označuje jako pastýř, který bere své ovce do náručí. Beránek souvisí i s vysvobozením izraelského národa z egyptského otroctví.

Podle božího příkazu měla každá rodina obětovat beránka bez vady. Opečené skopové maso Židé pak společně pojídali a krví zvířete měli označit vchod do svého domu. Byl to projev víry a důvěry v Boha, tento čin jim měl přinést záchranu.

Na památku toho, že vyšli izraelité z Egypta, každý rok před velkou nocí pekli beránka na hořkých bylinách a pojídali ho s nekvašeným chlebem. Pečeného beránka jedl také Ježíš při poslední večeři se svými apoštoly. V křesťanské tradici je obrazně tím pravým beránkem právě Ježíš Kristus, který prolil svou nevinnou krev na Golgotském kříži, a vysvobodil tak lidstvo z hříchu.

Beránek je znám jako obřadní pokrm už od starověku. Postupem doby se stalo jehněčí maso finančně nedostupným, proto byl nahrazen beránkem z ovčího sýra a později pečeným z různých druhů sladkého těsta.

Velikonoční zajíček

Se zajíčkem se setkáváme i v jiných náboženstvích a v mytologii. V řecké, egyptské, čínské symbolizuje štěstí, plynoucí čas a krátkost života, v křesťanství je označován za atribut zmrtvýchvstání.

Původně křesťané považovali zajíce za symbol tělesné žádostivosti, tedy s druhým nejhorším smrtelným hříchem. Ve středověku byl vyobrazován u nohou Panny Marie, což symbolizovalo vítězství čistoty nad hříchem. Teprve později se začal používat jako symbol věčného života a zmrtvýchvstání. Lidé totiž věřili, že zajíc nespí – nemá totiž víčka.

O Velikonocích byl zajíc ztotožňován s obrazem vzkříšeného Krista, který překonal spánek smrti a vystoupil z hrobu do věčného života. V bibli metaforicky zobrazuje chudé, skromné a pokorné.

Dnes zajíc podle tradice z druhé poloviny 17. století přináší vajíčka. Původ této tradice můžeme vykládat různě. Zajíc na jaře hledá v blízkosti lidských obydlí potravu, ale protože je plachý, přisuzuje se mu i tajné roznášení velikonočních vajec. Jiná tradice se odvozuje od zvyku, kdy se do upečeného chleba ve formě zajíce položilo velikonoční vejce. Odtud vzešla představa, že vajíčka snáší nebo přináší zajíc.

Odtud byl už jen krůček k tradici hledání vajíček, jak ji znají dnes děti v Německu, Francii nebo v anglosaských zemích. K nám se zajíček dostal v 19. století díky povídce Kraslice od spisovatele Krištofa Šmida. Podle ní zajíc snášel v poli barevná vajíčka a podarovával jimi hodné děti.

Od konce 19. století patřili zajíci k běžnému velikonočnímu sortimentu v cukrárnách. Vyráběli se z čokolády, sladkého těsta i z marcipánu.

Mimo zajíčka nadělovala sladké pečivo nebo vajíčka také Pánbíčkova slepička, kohout, čáp, liška, kukačka, bažant nebo skřivánek.

Kříž

je symbolem známým už od starověku. Používali ho staří Egypťané, Číňané nebo Kréťané a jeho význam byl v různých kulturách univerzální. Ještě dříve, než byl Kristus ukřižován, a kříž tak přijali křesťané za svůj, byl používán pro označování důležitých míst a chápán i jako symbol setkání a tajemství.

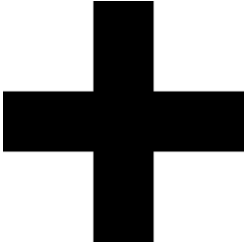

Kříž byl spojen i s problémem orientace v prostoru mezi nebem a zemí a zároveň chápán jako propojení božského - vertikální rameno - a lidského - horizontální rameno – světa. Nakonec se stal symbolem věčnosti.

Dnes ho máme spojený především s křesťanskou vírou, protože Kristus byl odsouzen k trestu smrti ukřižováním. Tento trest patřil k nejkřutějším, byl velmi bolestivý a také ponižující. Na kříži většinou umírali ti, kdo zasluhovali pohrdání.

Různé podoby kříže (zdroj cs.wikipedia.org)

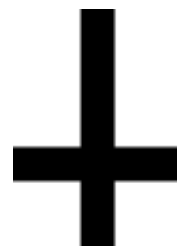
Kříž je vyobrazován v mnoha tvarech, barvách a různých stylech. Ve středověku patřil k nejpoužívanějším symbolům. Zde jsou vyobrazeny základní a nejznámější typy.

Kříž	Popis	Ukázka
Řecký kříž	Také znám jako <i>crux immissa quadrata</i> , užívá jej obvykle východní církve. Kříž má všechna čtyři ramena stejně dlouhá.	
Latinský kříž	Nejznámější podoba kříže je s prodlouženou částí svislého břevna tzv. kříž latinský. Ten je nejužívanějším symbolem západní křesťanské církve.	
Ondřejský kříž	V podobě písmene X, na němž byl umučen svatý Ondřej, nachází se např. na vlajce Skotska;	
Kříž sv. Antonína	Někdy též <i>kříž tau</i> či <i>crux commissa</i> v podobě písmene T. V této podobě nejčastěji vytvářeli Římané kříže pro popravy;	

Svatopetrský kříž

Obrácený latinský kříž, na němž měl být podle legendy popraven apoštol Petr; vzhledově shodný se symbolem satanismu;.

Ankh

též *crux ansata* v podobě písmene T, nad nímž je ovál nebo kruh; původně egyptský symbol života, později přijatý koptskými křesťany;

Patriarchální kříž

nebo také dvojitý, kříž se dvěma příčnými břevny. Dnes platí tento kříž za biskupský. Kratší příčné břevno má naznačovat tabulku, na níž Pilát dal napsat jméno a vinu Ježíšovu.

Papežský kříž

Kříž charakterizují tři různě dlouhá příčná břevna, uspořádaná shora od nejmenšího po největší, užívá jej ve svém znaku papež.

Pravoslavný kříž

nebo také Ruský, jako symbol jej používá ruská pravoslavná církev. Ukazuje pod dvěma vodorovnými břevny ještě jedno malé příčné břevno určené pro přibití nohou, nebo symbolicky vysvětlováno jako jiný osud osob společně ukřižovaných s Kristem.^[2]

Keltský kříž

Latinský kříž nebo řecký rovnoramenný kříž, jehož střed obepíná kruh.

Labarum

Chrismon, Chi-Rho. Monogram, který tvoří řecká začáteční písmena Ježíše Krista. Latinské X je řecké CH a latinské P je řecké R.

Kříž kalvarijský

Kříž stojí na základně, která má připomínat Golgotu.

Velikonoční svíce

Svíce je velmi důležitým symbolem, chápaným jako světlo, které je znamením života. Symbolizuje Zmrtvýchvstání Krista, který zvítězil nad smrtí. Velikonoční svíce bývá označována také jako paškál, což je název odvozený od původně z hebrejského slova pesach. Velikonoční svíce je vysoká a je na ní vyrytý kříž, který doprovázejí řecká písmena A (alfa) a Ω (omega) -tato písmena symbolizují, že Kristus je začátek i konce. Dále je na svíci uveden letopočet, symbolizující Kristovu vládu nad dějinami. Do kříže je vsazeno pět kadidlových zrn, které představují pět ran Kristových na kříži.

Svíce se zapaluje od posvátného ohně při velikonoční vigílii, která probíhá v noci před velikonoční nedělí. Svíce bývá umístěna blízko oltáře a je jí žehnáno na Bílou sobotu.

Slavnost Vzkříšení se zahajuje vnesením zapálené svíce do úplně tmavého, zhasnutého kostela. Tak si křesťané připomínají, jakým zásadním obratem je Kristovo vzkříšení - noc, která se proměňuje v den. Svíce se posvěti svěcenou vodou a zapalují se od ní křestní svíce. Hoří při všech velikonočních bohoslužbách a může se využívat při křtech a pohřbech.

5) České frazémy pro velikonoční období a na duben:

Mokrý duben, hezký květen.

Na mokrý duben, suchý červen.

Když duben mlhou začíná, v červnu nevyschne bažina.

Duben břitký plní sýpky.

Je-li zelený čtvrtek bílý, tak je léto teplé.

Velký pátek deštivý, dělá rok žízňivý.

Když na velký pátek hřmí, na poli se urodí.

Prší-li v noci na Bílou sobotu, bude málo třešní.

Prší-li o velikonočním Hodu, bude v létě nouze o vodu.

Na velikonoce jasno, bude laciné máslo.

Ondřej staví mosty, Jiří je odplaví.

Před Jiřím sucho, po něm mokro.

Děšť o letnicích, slunce na Boží tělo.

Zajímavé jsou pranostiky propojující Vánoce a Velikonoce:

Teplé vánoce, studené Velikonoce.

Zelené vánoce, bílé Velikonoce.

Vánoce na sněhu, Velikonoce ve větru.

Základním zdrojem pro zpracování předešlých stránek byly publikace:

Vondruška V. – Církevní rok a lidové obyčeje (Dona 1991)

Vondruška V. – Život staré Šumavy (Západočeské nakladatelství 1989)

6) Velikonoce na Ukrajině

Dvanáct velkých svátků

Nejdůležitějším svátkem pravoslavné církve jsou Velikonoce („Pascha“), kdy si věřící připomínají Kristovu smrt a zmrtvýchvstání. Kromě toho existují i další významné dny v životě církve – tzv. Dvanáct velkých svátků. Tvoří je osm svátků na počest Ježíše Krista a čtyři na počest Panny Marie, která požívá velmi vysoké úcty a nazývá se Bohorodička - řecky Theotokos (Θεοτόκος), rusky Bagaródica (Богородица) či Bagamátěr.

- **8. září** – Narození Bohorodičky - Рождество Богородицы – Génisis tis Theotókou
- **14. září** – Pozdvížení Svatého Kříže - Воздвижение Креста Господня – Yrsosis tou Timíou Stavroú
- **21. listopad** – Představení Bohorodičky (Uvedení Panny Marie do chrámu) - Введение во храм Пресвятой Богородицы – Eisódia tis Theotókou
- **25. prosince** – Narození Krista - Рождество Христово – Christoúgenna
- **6. ledna** – Pokřtění Krista (též Teofanie, Epifanie, Slavnost Zjevení Páně, na západě Svátek tří králů) - Крещение Господне (Богоявление) - Theofánia
- **2. února** – Uvedení Páně do Chrámu (u nás známé jako Hromnice) - Сретение Господне - Yrapantí
- **25. březen** – Zvěstování Bohorodičky - Благовещение Пресвятой Богородицы - Evangelismós
- **neděle před Velikonocemi** – Vjezd do Jeruzaléma neboli Květná či Palmová neděle - Вход Господень в Иерусалим – Kyriakí ton Vaíon
- **40 dní po Velikonocích** – Nanebevstoupení Páně - Вознесение Господне - Análipsi
- **50 dní po Velikonocích** – Letnice (Seslání Ducha svatého, Svatodušní svátky) - День Святой Троицы - Pentikostí
- **6. srpna** – Proměnění Páně - Преображение Господне (Спас) - Metamórfosi
- **15. srpna** – Usnutí (Zesnutí) Bohorodičky, obdoba západního Nanebevstoupení Panny Marie - Успение Богородицы – Koímisis tis Theotókou

Data svátků odpovídají juliánskému kalendáři, který pravoslavná církev dosud používá, ne gregoriánskému kalendáři, který se už dlouho používá na západě a který přijal i sovětský (a dnes ruský) stát v roce 1918. Tudíž např. Narození Krista (25. prosince) slaví pravoslavní podle našeho (gregoriánského) kalendáře až 7. ledna.

Na Ukrajině se slaví pravoslavné Velikonoce v jinou dobu než klasické velikonoční svátky západních kultur a jsou zároveň spjaty se striktně dodržovanými pravidly. Oproti těm

katolickým jsou zhruba o týden později, protože jejich výpočet se řídí juliánským kalendářem a pravidlem stanoveným nicejským koncilem ze 4. století, podle kterého se Kristovo vzkříšení smí slavit až po židovském svátku Pesach. Stejně jako u nás Velikonocům předchází postní období, během kterého by lidé měli očistit nejen tělo, ale i duši. Velikonoce jsou důležité hlavně proto, že se oslavuje Vzkříšení Páně, tedy Krista jako nejvýznamnějšího představitele církve. Tyto svátky jsou pokládány i za první a tudíž nejstarší svátek, jehož tradice je spojována právě se svátky židovskými (Pesach). Většina lidí z Ukrajiny tento svátek uvítá i jako možnost sejít se svými bližními a rozdávat lásku. Pascha je pro ortodoxní křesťany to nejsvatější období celého roku a znamená pro ně spolupráci a propojení všech věřících po celém světě.

Doba velkopostní

v délce šesti týdnů je rozdělena do 3 období:

- 1. neděle - je nazývána jako **Vítězství pravoslaví** - během tohoto dne se koná oslava pravoslavné víry
- 3. neděle - je označována jako **Uctívání sv. Kříže** - součástí je uctívání svatého kříže jako znamení Kristova vítězství nad smrtí
- 6. neděle - je známá jako **Květná neděle** - tato neděle je spojena se svěcením kvetoucích ratolestí na památku vjezdu Ježíše do Jeruzaléma, během celé bohoslužby posvěcené ratolesti v rukou poukazují na setkání s Kristem jako s Vládcem a Spasitelem

V období Velkého půstu chodí věřící na nedělní bohoslužby, kde jsou připravováni k oslavě Kristova vzkříšení. Postní období je také obdobím zvláště vhodným na přehodnocení svého dosavadního života, či na životní změnu. Během půstu by se věřící měli přiblížit k Bohu pomocí modliteb. Pro mnoho věřících je dodržování půstu důležité a berou ho za závaznou tradici.

Pro představu půstu pravoslavných věřících uvádíme příklad, který má na svých stránkách Chrám Nejsvětější Trojice Pravoslavné církevní obce v Sokolově. V úvodu je řečeno:

Ačkoliv totiž Církev ustanovila konkrétní dny a období pro půst (akrivii, které jsou uvedené v kalendáři níže), je v této záležitosti pro každého křesťana možná úprava (zmírnění), která je ponechána na rozhodnutí duchovních otců, kteří jsou někdy shovívaví k slabostem lidí a uplatňují tuto shovívavost či laskavost zmírněním církevního pravidla (tj. požehnají nějakou výraznější ikonou), a to vždy dle potřeb prospěchu každé duše. Proto by se měl každý křesťan obrátit na svého duchovního otce pro požehnání postního pravidla, které bude pro něj nejvhodnější.

Postní pravidla na Velký půst 2019 (<http://www.pravoslavi.info/inpage/pusty/>)

Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle
---------	-------	--------	---------	-------	--------	--------

1. týden Velkého půstu. Čistý týden

11. března přísný půst	12. března chléb, voda	13. března suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	14. března suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	15. března teplá postní strava bez oleje	16. března teplá postní strava s olejem, víno	17. března teplá postní strava s olejem, víno
Čisté pondělí	Čisté úterý	Čistá středa	Čistý čtvrtek	Čistý pátek	Sv. vmč. Theodora Tyrona	1. neděle Velkého půstu. Oslava pravoslaví

2. týden Velkého půstu

18. března suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	19. března teplá postní strava bez oleje	20. března suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	21. března teplá postní strava bez oleje	22. března suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	23. března teplá postní strava s olejem, víno	24. března teplá postní strava s olejem, víno
	Nalezení Uctívaného Kříže a Hřebů svatou císařovnou Helenou v Jerusalemě (326)			Sv. 40 mč. sevastijských	Zádušní sobota (vzpomínání všech zesnulých)	2. neděle Velkého půstu. Sv. Řehoře Soluňského – Palamy

3. týden Velkého půstu

25. března	26. března	27. března	28. března	29. března	30. března	31. března
suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava s olejem, víno	teplá postní strava s olejem, víno
					Zádušní sobota (vzpomínání všech zesnulých)	3. neděle Velkého půstu. Uctívání svatého Kříže

4. týden Velkého půstu. Uctívání Svatého Kříže

1. dubna	2. dubna	3. dubna	4. dubna	5. dubna	6. dubna	7. dubna
suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava s olejem, víno	teplá postní strava s olejem, víno
		<i>Střed Velkého půstu</i>			Zádušní sobota (vzpomínání všech zesnulých) <i>Předsvátek Zvěstování</i>	4. neděle Velkého půstu. Ct. Jana Sinajského, Klimaka (Žebříkovce) Zvěstování Přesvaté Bohorodice

5. týden Velkého půstu

8. dubna	9. dubna	10. dubna	11. dubna	12. dubna	13. dubna	14. dubna
suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava s olejem	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava s olejem, víno	teplá postní strava s olejem, víno
Sbor archanděla Gabriela			Ondřejovo modlitební stání		Sobota Akathistu. Chvály přesvaté Bohorodici	5. neděle Velkého půstu. Ct. Marie Egyptské
<i>Opuštění Zvěstování</i>						

6. týden Velkého půstu. Květný týden

15. dubna	16. dubna	17. dubna	18. dubna	19. dubna	20. dubna	21. dubna
suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava bez oleje	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	teplá postní strava s olejem, víno, kaviár	teplá postní strava s olejem, víno, ryba
					Lazarova sobota. Vzkříšení Lazara	6. neděle Velkého půstu. Květná neděle (svěcení ratolestí)
						Vjezd Pána do Jerusalema.

Strastný (pašijový) týden

22. dubna	23. dubna	24. dubna	25. dubna	26. dubna	27. dubna	28. dubna
suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	suchá strava bez oleje (chléb, ovoce, zelenina)	přísný půst nemělo by se jíst vůbec	chléb, ryba, víno	konec půstu (jíme vše)
Velké pondělí	Velké úterý	Velká středa	Velký čtvrtek	Velký pátek	Velká sobota	Svatá a velká neděle PASCHY
Památka Josefa Spanilého	O deseti pannách	Jidášova zrada	Poslední večeře Páně	Ukřižování Kristovo <i>Vzpomínání spasitelného utrpení Kristova</i>	Kristus v hrobě <i>Sestoupení do pekla</i>	Světlé vzkříšení Kristovo

Velký týden (tzv. Svatý týden)

Trvá od *Květné neděle* až do paschální neděle. Bohoslužby právě v tomto týdnu vycházejí z průběhu Kristova utrpení, ukřižování a pohřbení. Zároveň jsou všechny dny tohoto týdne pojmenovány velkými:

Velké pondělí –

Rozjímání o neplodném fíkovníku, který Ježíš odsoudil.

Velké úterý –

Zasvěcení tématu moudrých družiček, které byly na rozdíl od svých sester připraveny k příchodu Pána.

Velká středa –

Velkou středu si pravoslavní křesťané připomínají dohodu apoštola Jidáše se židovskými zákoníky, že jim zradí Ježíše. Zároveň je zde symbol hříšnice, která činila pokání.

Bohoslužbou je ukazován rozdíl mezi apoštolem a spasenou hříšnicí.

Velký čtvrtek - Čistý čtvrtek

Pravoslavní si připomínají poslední večeři Ježíše Krista s apoštoly a modlitbu v zahradě getsemanské. V katedrálních chrámech po liturgii, s tímto dnem je spojená s liturgií sv. Basila Velikého, biskupové umývají nohy kněžím a večer následuje velkopáteční jitřní, čtou se pašije (*12 úryvků z evangelií o utrpení Ježíše Krista*).

Všichni již za sebou mají velký úklid, v domácnostech je čisto a naklizené. Podle tradice by se všichni měli stihnout vykoupat do východu slunce, což by mělo zajistit zdraví po celý následující rok. V tento den se peče (většinou pečou babičky či maminky) velikonoční pečivo, podobné našemu mazanci, Pascha- Паска.

Velký pátek - Strašný pátek- страстний

Vzpomínka na nespravedlivý soud nad Ježíšem, na jeho smrt na kříži a jeho pohřeb. Velký pátek je spojený s vynášením plátna a zpěvem písně, která oslavuje ctihodného Josefa. Před půlnocí na Velkou sobotu se slouží mše zvaná půlnočnice.

Den, kdy se projevuje úcta zemřelému Ježíši Kristu. Všichni jdou do kostela na bohoslužbu. Před mší se podle tradice nesmí jíst, ani hledět do zrcadla. V pátek muži i ženy barví vajíčka.

Velká sobota - zasvěcena vzpomínání na Kristovo přebývání v hrobě a na jeho sestoupení do pekel. Večer se často koná čtení *Skutků apoštolských u Božího hrobu*. Těsně před půlnocí se ještě koná průvod kolem chrámu.

V sobotu se připravuje velikonoční košík - proutěná nádoba, která nesmí chybět na žádném svátečním stole. V košíku (ošatce) je Pascha (mazanec), vajíčka, šunka, klobása, zapékaný tvaroh (tradiční jídlo), máslo, sůl, křen, červené víno, svíce, ovoce, zelenina.

Na mši se do kostela chodí už po půlnoci.

Oslava vzkříšení Páně (nedělní svátek) - Začíná většinou o půlnoci ze soboty na neděli Paschy a těsně před půlnocí se koná trojnásobný církevní průvod. V kostele, i během dne by měl každý vypadat upraveně a měl by se chovat kultivovaně. Hádky a spory nepřicházejí v úvahu, tyto záležitosti by se měly vyřešit v postní době. Ženy do kostela vstupují v šatech/sukni a se šátkem na hlavě, což bývá povinnost dokonce i pro svobodné dívky. Rovněž není přípustné, aby byla žena oblečena do kalhot. Ostatní ženy prý tuto ženu označí za hříšnici a vyženou ji z kostela. Není zvykem, aby žena vstupovala jinak oděná, obzvláště v tento den. Apoštol Pavel v dopise Korintským píše, že žena má jít do kostela v šátku či zahalenou hlavou, čímž vyjadřuje svoji podřízenost Bohu.

Ráno začíná bohoslužbou. Po mši přichází na řadu jídlo z velikonočního košíku, první se jí vajíčko. Vajíčko symbolizuje život. Vajíčko se musí rozdělit na tolik částí, kolik má rodina členů. Tímto začíná sváteční snídaně - hostina. Musí se ochutnat vše, co je v košíku.

Hodují se posvěcená jídla od kněze, díky kterým se ukončí dlouhý půst. Někteří věřící zanechávají jídlo před kostelem pro jiné chudé lidi.

K Velikonocům také patří „ťukací“ souboj s vajíčky. Každý má v ruce obarvené vařené vajíčko a navzájem jimi o sebe ťukají. Ten, kdo má jako poslední celé vejce, bude po celý rok šťastný.

Odpoledne se u kostela koná zábava pro děti a mládež - Гаївки (hajivky).

Velikonoční pondělí - обливаний понеділок

Všichni se polévají vodou, aby zajistili čistotu duše i těla.

Paschální období je dalším významným časem Velikonoc, které trvá až do *Nanebevstoupení Páně* (tj. 40 dní po paschální neděli). Po celou dobu se pravoslavní křesťané zdraví slovy: „*Kristus vstal z mrtvých!*“ (*Христос Воскрес!*), kde odpovědí je: „*Vpravdě vstal z mrtvých*“ (*Воистину Воскрес*). Během tohoto období se vystřídá *Světlý týden*, který je zvláštní otevřenými dveřmi ikonostasu (typický prvek pravoslavných a řeckokatolických

chrámů; symbol místa přebývání Boha) i mimo bohoslužby. Tento týden je zakončen *Antipaschou* známou také jako *neděle Tomášovou*, jelikož apoštol Tomáš nevěřil v zmrtvýchvstání Ježíše, ale nakonec uvěřil. Samotným ***Svátkem Nanebevstoupení Páně*** končí paschální období, a to 40 dnů po neděli paschální. Tento den vždy připadá na čtvrtek.

Rozšíření pravoslaví na Ukrajině

7) Ukrajinské velikonoční tradice

Velikonoce jsou zde nejváženějším a nejdůležitějším náboženským svátkem v roce, který překonává význam Vánoc, což souvisí s obětováním Krista.

Některé potřebné věci jsou připravovány předem, stejně tak jako některé rituálních potraviny do velikonočního košíku. V proutěném koši s jídly, která jsou brána do kostela na posvěcení, jsou **pascha** (vajíčkový, kulatý bochník chleba, někdy zdobený náboženskými symboly vyrobenými z těsta), ukrajinská **babka** (vysoký válcový bochník, často pečený v kávě), **pysanky** (vejce zdobené pomocí vosku) a **krashanky** (barevná vejce), **shynka** (šunka), **jehněčí maso**, **klobásy**, **křen**, **máslo** (často ve tvaru beránka), **telyatyna khlib** („bochník“ telecího masa), **uzená slanina**, **sýry**, **žitný chléb**, **sůl**, **víno** a další pochoutky. Do koše se vloží i zdobená svíčka z včelího vosku, kterou se osvětluje požehnání v kostele. Pokrmy, které si věřící připraví do košíčků, včetně kuliče či paschy, si odnášejí do kostela, kde je kněz posvětit svěcenou vodou. Během svátků se jí pouze studené jídlo.

Barvení vajec

Velikonoční kraslice jsou na Ukrajině známé jako tzv. **Pysanky**. Barví se červenou barvou, která symbolizuje krev Ježíše Krista. Vejce jsou barvena přírodním způsobem, umělé barvy se příliš nepoužívají, nálepky jen velmi výjimečně. Klasická jsou vejce vařená v cibulových slupkách. Zároveň tato barevná vejce připomínají Máří Magdalenu a její návštěvu Říma, konkrétně císaře Tiberia. Zvláštností je i nedělní návštěva hřbitovů a pokládání těchto pysanek na hroby zesnulých.

Tradiční velikonoční jídlo

Pro pravoslavné věřící jsou typické dva druhy sladkého pečiva – Kulič a Pascha. Tyto pokrmy jsou velmi oblíbené na Ukrajině či v Rusku. Oba dva pokrmy mají také určitou symbolickou hodnotu.

Kulič

- Kulič se připravuje z bohatého kynutého těsta. Poté se zdobí bílou cukrovou polevou. Pokrm se poté dozdobí nápisem XB, což znamená „Kristus vstal z mrtvých“.

Pascha

- Pascha se peče, na rozdíl od Kuliče, z tvarohu, tuku, cukru, vejce, rozinek, citrónové kůry a vanilky. Svým tvarem připomíná komolý jehlan, což symbolizuje *Hospodinův hrob*.

Paschy a kuliče

Slavnostně ozdobené košíky

8) Nový zákon – Ukřižování Krista

„Citáty označené zkratkou B21 jsou z Bible, překladu 21. století © 2009, 2015, 2017, 2018 BIBLION, z. s. Použito se svolením vydavatele. Všechna práva vyhrazena.“

Pro kratší citace v neprodejných materiálech není výše uvedená plná anotace nutná, citát je však na konci potřeba označit zkratkou „Bible21“ nebo „B21“.

Matouš

27Prokurátorovi vojáci vzali Ježíše do paláce, kde se k němu sešla celá posádka. 28Svlékli ho a přehodili mu rudý plášť. 29Upletli trnovou korunu, nasadili mu ji na hlavu a do pravé ruky mu dali hůl. Pak před ním klekali a posmívali se mu: „Ať žije židovský král!“ 30Plivali na něj a vzali tu hůl a bili ho do hlavy. 31Když se mu dost naposmívali, svlékli mu ten plášť a oblékli mu jeho šaty. Potom ho odvedli k ukřižování. Golgota 32Když vyšli, potkali jednoho člověka z Kyrény jménem Šimona a přinutili ho nést mu kříž. 33Když dorazili na místo zvané Golgota (což znamená Lebka), 34dali Ježíšovi napít octa smíšeného se žlučí. a Jakmile to okusil, nechtěl to pít. 35Když ho ukřižovali, losovali o jeho šaty. 36Pak tam seděli a hlídali ho. 37Nad hlavu mu dali nápis s jeho proviněním: Toto je Ježíš, židovský král. 38Spolu s ním byli ukřižováni dva zločinci, jeden po pravici a druhý po levici. 39Kolemjdoucí pokyvovali hlavami 40a posmívali se mu: „Hej, když umíš zbořit chrám a za tři dny ho postavit, zachraň sám sebe! Jestli jsi Boží Syn, slez z kříže!“ 41Podobně se mu vysmívali i vrchní kněží se znalci Písma a staršími: 42„Jině zachránil, ale sám se zachránit nemůže! Jestli je král Izraele, ať teď sleze z kříže, a uvěříme v něj! 43Spoléhal na Boha, tak ať ho teď vysvobodí, jestli o něj stojí!“ b Říkal přece: „Jsem Boží Syn!“ 44A tak podobně ho hanobili i zločinci, kteří byli ukřižováni s ním. 45V poledne se po celé zemi setmělo až do tří hodin. c 46Okolo třetí pak Ježíš hlasitě vykřikl: „Eli, Eli, lama sabachtani?“ to je: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ d 47Když to uslyšeli někteří z kolemstojících, říkali: „Ten člověk volá Eliáše!“ 48Jeden z nich rychle odběhl, vzal houbu, naplnil ji octem, nabodl na prut a dával mu napít. 49Ostatní říkali: „Nech ho, uvidíme, jestli mu přijde na pomoc Eliáš!“ 50Ježíš znovu hlasitě vykřikl a vypustil duši. 51V té chvíli se chrámová opona roztrhla vedví odshora až dolů, země se trásla, skály pukaly, 52hroby se otvíraly a těla mnoha zesnulých svatých vstala. 53Ti pak po jeho vzkříšení vyšli z hrobů, přišli do svatého města a ukázali se mnoha lidem. 54Když setník a ti, kdo hlídali Ježíše s ním, viděli to zemětřesení a všechno, co se dělo, hrozně se vyděsili a říkali: „Opravdu to byl Boží Syn!“ 55Zpovzdálí přihlíželo mnoho žen, které Ježíše doprovázely z Galileje a pomáhaly mu. 56Mezi nimi také Marie Magdaléna, Marie, matka Jakubova a Josefova, a matka Zebedeových synů.

Hrob ve skále 57V podvečer přišel bohatý člověk z Arimatie jménem Josef, který se také stal Ježíšovým učedníkem. 58Šel Piláta požádat o Ježíšovo tělo a Pilát mu nechal tělo vydat. 59Josef tělo vzal, zavinul do čistého plátna 60a pochoval do svého nového hrobu, který si vytesal ve skále. Dveře hrobu zavalil velkým kamenem a odešel. 61Naproti hrobu seděla Marie Magdaléna a ta druhá Marie. 62Nazítří, po dni příprav, se vrchní kněží a farizeové sešli u Piláta. 63„Pane,“ řekli mu, „vzpomněli jsme si, že když ten bludař ještě žil, řekl: ‚Po třech dnech vstanu.‘ 64Nařid' tedy, ať je hrob hlídán až do třetího dne, aby snad nepřišli jeho učedníci, neukradli ho a neřekli lidu: ‚Vstal z mrtvých!‘ To by byl ještě horší blud, než ten

první!“ 65„Máte stráž,“ odpověděl jim Pilát. „Jděte a hlídejte, jak umíte.“ 66A tak šli, zapečetili kámen a obsadili hrob strážnými. Není tu, vstal! 28 Když skončila sobota a svítalo na první den týdne, přišla se Marie Magdaléna a ta druhá Marie podívat na hrob. 2Vtom nastalo veliké zemětřesení, neboť z nebe sestoupil Hospodinův anděl. Přišel, odvalil kámen a posadil se na něm. 3Jeho obličej zářil jako blesk a roucho měl bílé jako sníh. 4Strážní se strachem z něj roztřáslí a zůstali jako mrtví. 5„Nebojte se,“ řekl anděl ženám. „Vím, že hledáte ukřižovaného Ježíše. 6Není tu, vstal, jak předpověděl. Pojdte se podívat, kde ležel. 7Pospěšte si a řekněte jeho učedníkům, že vstal z mrtvých. Hle, předchází vás do Galileje, tam ho spatříte. To jsem vám měl říci.“ 8S rozechvěním a s nesmírnou radostí tedy pospíchaly od hrobu a běžely to oznámit jeho učedníkům. 9Cestou se s nimi náhle setkal Ježíš. „Buďte zdraví,“ řekl. Padly před ním na kolena, objímaly mu nohy a klaněly se mu. 10„Nebojte se,“ opakoval jim Ježíš. „Jděte vyřídít mým bratrům, ať jdou do Galileje. Tam mě spatří.“ 11Zatímco ženy odcházely, někteří ze stráže dorazili do města a oznámili vrchním kněžím všechno, co se stalo. 12Ti se shromáždili a po poradě se staršími dali vojákům spoustu peněz 13se slovy: „Mluvte takhle: ‚V noci přišli jeho učedníci a ukradli ho, když jsme spali.‘ 14Kdyby se o tom doslechl prokurátor, my ho uklidníme a postaráme se, abyste neměli potíže.“ 15Strážní vzali peníze a dělali, jak byli poučeni. A toto vysvětlení je mezi Židy rozšířeno až dodnes. Já jsem s vámi 16Jedenáct učedníků pak odešlo do Galileje na horu, kterou jim Ježíš určil. 17A když ho spatřili, klaněli se mu, i když někteří pochybovali. 18Ježíš k nim přistoupil a řekl: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. 19Proto jděte. Získávejte učedníky ze všech národů, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého 20a uče je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa.“

Marek

16Vojáci ho odvedli dovnitř na nádvoří paláce zvaného Praetorium a svolali celou posádku. 17Oblékli mu purpurový plášť a nasadili mu korunu upletenou z trní. 18Pak ho začali zdravit: „Ať žije židovský král!“ 19Bili ho holí do hlavy, plivali na něj, klekali před ním a klaněli se mu. 20Když se mu dost naposmívali, svlékli z něj ten plášť a oblékli mu jeho šaty. Potom ho odvedli k ukřižování. Golgota 21Jistý Šimon Kyrénský (otec Alexandra a Rufa) se právě vracel z pole, a když procházel kolem, přinutili ho nést mu kříž. 22Tak Ježíše přivedli na místo zvané Golgota (což v překladu znamená Lebka). 23Podávali mu víno s myrhou, ale on odmítl. 24Zatímco ho křižovali, losovali o jeho šaty, kdo si co vezme. 25Ukřižovali ho v devět hodin ráno. 26Na nápisu s jeho proviněním stálo: Židovský král. 27 [28]Spolu s ním ukřižovali dva zločince, jednoho po jeho pravici a druhého po levici. 29Kolemjdoucí pokyvovali hlavami a posmívali se mu: „Aha! Když umíš zbořit chrám a za tři dny ho postavit, 30zachraň sám sebe! Slez z toho kříže!“ 31Podobně se vysmívali i vrchní kněží se znalci Písma. Společně říkali: „Jině zachránil, ale sám se zachránit nemůže! 32Ať ten Mesiáš, ten král Marek 15 a 27 Někt. rukopisy přidávají verš 28 Tak se naplnilo Písmo, které říká: „Byl započten mezi zločince.“ (Iza 53:12; Luk 22:37) 1317 Izraele, teď sleze z kříže, ať to uvidíme a uvěříme.“ A hanobili ho i ti, kdo byli ukřižováni s ním. 33V poledne se po celé zemi setmělo až do tří hodin odpoledne. 34Ve tři hodiny Ježíš hlasitě vykřikl: „Eloi, Eloi, lema sabachtani?“ což v překladu znamená: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ a 35Když to uslyšeli někteří z kolemstojících, říkali: „Podívejte, volá Eliáše!“ 36Někdo pak

odběhl, naplnil houbu octem, nabodl na prut a dával mu napít se slovy: „Nechte ho. Uvidíme, jestli přijde Eliáš, aby ho dal dolů!“ 37Vtom Ježíš hlasitě vykřikl a vydechl naposled. 38Chrátová opona se roztrhla vedví odshora až dolů. 39Když setník, který stál proti němu, uviděl, jak dodýchal, řekl: „Ten člověk byl opravdu Boží Syn!“ 40Byly tam také ženy, které přihlížely zpovzdálí; mezi nimi i Marie Magdaléna a Marie, matka Jozese a Jakuba Menšího, a Salome. 41Ty ho následovaly a sloužily mu, když byl ještě v Galileji, a spolu s mnoha dalšími s ním přišly do Jeruzaléma.

Lukáš

Cesta k popravišti 26Když ho odváděli, chytili jistého Šimona Kyrénského, který se vracel z pole, a naložili mu kříž, aby ho nesl za Ježíšem. 27Šlo za ním veliké množství lidu i mnoho žen, které nad ním plakaly a naříkaly. 28Ježíš se k nim obrátil: „Dcery jeruzalémské, neplačte nade mnou, ale nad sebou a nad svými dětmi. 29Hle, přicházejí dny, kdy lidé řeknou: ‚Blaze neplodným, jejichž lůna nerodila a jejichž prsy nekojily!‘ 30Tehdy řeknou horám: ‚Padněte na nás,‘ a kopcům: ‚Skrýjte nás!‘ 31Když se toto děje se zeleným stromem, co se stane se suchým?“ Golgota 32K popravě s ním vedli ještě další dva muže, zločince. 33Když přišli na místo zvané Lebka, ukřižovali ho tam, i ty zločince – jednoho po pravici a druhého po levici. 34Ježíš tehdy řekl: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co dělají!“ 35Vojáci zatím losovali o jeho šaty. 36Lid stál a díval se. Kromě jiných se mu vysmívali také vůdcové: „Jiné zachránil, tak ať zachrání sám sebe, když je to Mesiáš, ten Boží Vyvolený!“ 37Vojáci se mu posmívali také. Přistupovali, nabízeli mu ocet 38a říkali: „Zachraň se, jestli jsi židovský král!“ 39Visel nad ním totiž nápis: Toto je Ježíš, židovský král. 40Jeden ze zločinců, kteří tam viseli, se mu vysmíval: „Když jsi Mesiáš, zachraň sebe i nás!“ 41Ten druhý ho však okřikl: „To se ani Boha nebojíš? Máš stejný trest jako on, 42ale my dostáváme spravedlivou odplatu za své skutky, kdežto tenhle nic zlého neudělal!“ 43Potom řekl Ježíšovi: „Vzpomeň si na mě, až přijdeš do svého království.“ 44Ježíš mu odpověděl: „Amen, říkám ti, dnes budeš se mnou v ráji.“ 45Okolo poledne se po celé zemi setmělo až do tří hodin odpoledne. 46Slunce se zatmělo a chrátová opona se roztrhla vpůli. 47Ježíš hlasitě zvolal: „Otče, do tvých rukou svěřuji svého ducha!“ 48Po těch slovech vydechl naposled. 49Když setník uviděl, co se stalo, vzdal slávu Bohu a řekl: „Ten člověk byl jistě spravedlivý!“ 50Všichni v zástupu, který se sešel k té podívané, se při pohledu na to, co se stalo, bili do prsou a odcházeli pryč. 51Všichni jeho přátelé, i ženy, které ho doprovázely z Galileje, stáli opodál a všechno to viděli.

Jan

Hle, člověk!

1Pilát tehdy Ježíše vzal a nechal ho zbičovat. 2Vojáci upletli trnovou korunu a narazili mu ji na hlavu. Navlékli mu purpurový plášť 3a s voláním: „Ať žije židovský král!“ jej tloukli holemi.

4Pilát pak znovu vyšel ven. „Hle, vedu ho ven k vám,“ řekl jim. „Vězte, že podle mě je nevinný.“

5Ježíš vyšel ven s trnovou korunou a v purpurovém plášti. „Hle, člověk!“ řekl jim Pilát.

6„Ukřižovat, ukřižovat!“ vykřikli vrchní kněží a strážní, jakmile ho uviděli.

„Ukřižujte si ho sami,“ řekl jim Pilát. „Podle mě je nevinný.“

7Židé mu odpověděli: „My máme zákon a podle našeho zákona musí zemřít, protože ze sebe dělal Božího Syna.“

8Když Pilát uslyšel ta slova, dostal ještě větší strach. 9Vrátil se zpět do paláce a ptal se Ježíše: „Odkud jsi?“

Ježíš neodpovídal.

10„Nemluvíš se mnou?“ naléhal Pilát. „Nevíš, že mám moc tě ukřižovat, anebo tě propustit?“

11Tehdy Ježíš odpověděl: „Neměl bys nade mnou žádnou moc, kdyby ti nebyla dána shůry. Ten, kdo mě tobě vydal, má proto větší hřích.“

12Pilát se ho pak znovu pokoušel propustit, ale Židé křičeli: „Jestli ho propustíš, nejsi císařův přítel! Kdokoli se dělá králem, protiví se císaři!“

13Když Pilát uslyšel ta slova, vyvedl Ježíše ven a zasedl k soudu na místě zvaném Dlažba, hebrejsky Gabata. 14Bylo to v den příprav před svátkem Velikonoc, kolem poledne. „Hle, váš král,“ řekl Pilát Židům.

15Ti však začali křičet: „Pryč s ním! Pryč s ním! Ukřižuj ho!“

„Mám ukřižovat vašeho krále?“ ptal se Pilát.

„Nemáme krále kromě císaře!“ odpověděli vrchní kněží.

16Tehdy jim Ježíše vydal k ukřižování.

Golgota

Chopili se ho vojáci. 17Ježíš nesl svůj kříž až na místo jménem Lebka, hebrejsky zvané Golgota. 18Tam ho ukřižovali a s ním dva jiné z obou stran a Ježíše uprostřed.

19Pilát dal napsat a připevnit na kříž nápis tohoto znění:

JEŽÍŠ NAZARETSKÝ, ŽIDOVSKÝ KRÁL.

20Ten nápis četlo mnoho Židů, neboť místo, kde byl Ježíš ukřižován, leželo poblíž města. A bylo to napsáno hebrejsky, řecky a latinsky.

21Židovští vrchní kněží Pilátovi namítali: „Nepiš ‚Židovský král‘, ale ‚Tento říkal: Jsem židovský král.‘“

22„Co jsem napsal, to jsem napsal,“ odpověděl Pilát.

23Když vojáci Ježíše ukřižovali, vzali jeho šaty a rozpárali je na čtyři díly, pro každého vojáka jeden. Vzali mu i košili, a když zjistili, že je beze švů, odshora dolů utkaná vcelku,

24řekli si spolu: „Netrhejme ji, raději losujme, komu připadne.“ Když to ti vojáci udělali, naplnilo se Písmo, jež říká:

„Rozdělili si mé šaty,
o mé roucho házeli los.“

25U Ježíšova kříže stála i jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie

Magdaléna. 26Když Ježíš uviděl matku a učedníka, kterého miloval, jak tam stojí, řekl své

matce: „Ženo, hle, tvůj syn.“ 27Potom řekl tomu učedníkovi: „Hle, tvá matka.“ A ten učedník ji od té chvíle přijal k sobě.

28Když potom Ježíš věděl, že je již všechno dokonáno, řekl, aby se naplnilo Písmo:

„Žízním!“ 29Stála tam nádoba plná octa. Naplnili tedy houbu octem, nasadili na yzop a podali mu ji k ústům. 30Když Ježíš okusil ocet, řekl: „Je dokonáno!“ Sklonil hlavu a odevzdal

ducha. 31Bylo to v den příprav na obzvlášť významnou sobotu. Židovští představení nechtěli,

aby těla zůstala na křížích až do soboty, a tak požádali Piláta, aby odsouzeným nechal zlámat nohy a dal je sejmout z křížů.

Zahradní hrob

32A tak přišli vojáci a zlámali nohy jednomu i druhému, kteří byli ukřižováni s ním. 33Když ale přišli k Ježíši a uviděli, že je již mrtev, nelámali mu nohy. 34Jeden z vojáků mu probodl bok kopím a hned vyšla krev a voda. 35Ten, který to viděl, vydává svědectví a jeho svědectví je pravdivé. On ví, že říká pravdu, abyste vy uvěřili. 36Toto se stalo, aby se naplnilo Písmo: „Nezlámou mu jedinou kost.“ 37A jiné místo v Písmu říká: „Uvidí, koho probodli.“ 38Josef z Arimatie (který byl Ježíšův učedník, ale tajný, kvůli strachu z židovských představených) pak požádal Piláta, aby mohl sejmout Ježíšovo tělo z kříže. Pilát svolil, a tak přišel a sňal Ježíšovo tělo. 39Přišel i Nikodém (který kdysi přišel za Ježíšem v noci) a přinesl směs myrhy a aloe, okolo sta liber. 40Vzali Ježíšovo tělo a podle židovského pohřebního zvyku je zavinuli do pláten s těmi vonnými mastmi. 41Poblíž místa jeho ukřižování byla zahrada a v té zahradě nový hrob, v němž ještě nebyl nikdo pochován. 42A protože byl židovský den příprav, pochovali Ježíše do toho hrobu, neboť byl blízko.

20

Proč pláčeš?

1Ráno prvního dne v týdnu šla Marie Magdaléna ještě za tmy k hrobu. Když uviděla kámen odvalený od hrobu, 2běžela k Šimonu Petrovi a k dalšímu učedníkovi, kterého měl Ježíš rád, a řekla jim: „Vzali Pána z hrobu a nevíme, kam ho dali!“

3Petr se zvedl a spolu s tím druhým učedníkem vyrazili k hrobu. 4Běželi společně, ale ten druhý učedník Petra předběhl a dorazil k hrobu první. 5Naklonil se dovnitř, spatřil ležící plátna, ale dovnitř nešel. 6Po něm dorazil Šimon Petr. Vešel do hrobu a spatřil ležící plátna. 7Rouška, která mu přikrývala hlavu, však nebyla mezi plátny; ležela svinutá zvlášť. 8Když potom vešel i ten druhý učedník, který dorazil k hrobu jako první, uviděl a uvěřil. 9(Ještě totiž nerozuměli Písmu, svědčícímu, že musí vstát z mrtvých.) 10A tak se ti učedníci vrátili zpět. 11Marie ale zůstala venku u hrobu a plakala. V pláči se naklonila do hrobu 12a na místě, kde předtím leželo Ježíšovo tělo, uviděla sedět dva anděly v bílém rouchu, jednoho u hlavy a druhého u nohou. 13„Proč pláčeš, ženo?“ zeptali se jí.

„Vzali mého Pána a nevím, kam ho dali,“ odpověděla.

14Po těch slovech se obrátila a uviděla tam stát Ježíše (nevěděla ale, že je to on). 15„Proč pláčeš, ženo?“ zeptal se jí Ježíš. „Koho hledáš?“

V domnění, že je to zahradník, odpověděla: „Pane, jestli jsi ho odnesl ty, řekni mi, kam jsi ho dal, ať si ho mohu odnést.“

16„Marie!“ řekl jí Ježíš.

Obrátila se a zvolala hebrejsky: „Rabboni!“ (což znamená „Učiteli“).

17„Nedrž mě,“ řekl jí Ježíš. „Ještě jsem nevystoupil ke svému Otci. Jdi ale k mým bratrům a vyříd' jim: „Vystupuji ke svému Otci a k vašemu Otci, ke svému Bohu a k vašemu Bohu.““

18Marie Magdaléna pak šla a zvěstovala učedníkům, že viděla Pána a co jí řekl.

Registrační číslo projektu: CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000291

KA02

9) Pracovní list A

Téma: Křesťanské svátky – Velikonoce v ČR a na Ukrajině

Cíl: Seznámit české žáky s ukrajinskými pravoslavnými Velikonocemi prostřednictvím žáků s OMJ a ukrajinské žáky s českými zvyky + vyvolat diskusi o rozdílech

Metodika k hodině SPV

Osnova hodiny SPV:

- 1) Stručné představení historie Velikonoc a specifík pravoslavných svátků vyučujícím.
- 2) Vytvoření skupinek (Češi x Ukrajinci, případně další žáci s OMJ), které si připraví vyprávění o rituálech, symbolech a důležitosti Velikonoc v ČR a na Ukrajině, případně i v rodinách.
- 3) Skupinky přednesou výsledky své práce, posluchači si promýšlejí během prezentace dotazy.
- 4) Diskuse mezi skupinkami řízená vyučujícím o rozdílech a shodách v slavení velikonočních svátků, o významu těchto svátků pro žáky a o názorech na největší rozdíly (např. pomlázka, duchovní význam svátků, jídla ...).

Podotázky:

- 1. Proč jsou Velikonoce nejvýznamnějším pravoslavným svátkem?*
- 2. Mění se na základě migrace nějaké zvyky, tradice? Převezmete některé zvyky?*
- 3. Slaví pravoslavní věřící žijící v ČR i „české lidové“ Velikonoce?*
- 4. Které české/ukrajinské zvláštnosti jsou zajímavé a proč?*
- 5. Myslíte si, že budete v budoucnu slavit Velikonoce se svými dětmi? Které zvyky chcete ctít?*

Klíčová slova k tématu:

Velikonoce, pravoslaví, rituály a symboly, půst, postní období, pomlázka, koleda

Zpětná vazba – Hodnocení hodiny

List byl využit v hodině SPV ve třídě 2. U 17. 4. 2019. Cíle hodiny byly na základ poznatků z hodiny a vyplněných dotazníků vcelku splněny – skupinky představily především obecně rozšířené způsoby slavení Velikonoc jak v ČR, tak na Ukrajině.

Potvrdilo se, že čeští žáci učňovského oboru nemají většinově přehled o duchovním a historickém pozadí velikonočních svátků ani o zvycích. Velikonoce jsou pro ně především dny volna, případně pondělní koledy. Ze zvyků si připomněli odlet zvonů, půst (o masopustním veselí byli ale informováni dobře), pověru o nošení nových součástí oděvu, pomlázkách (i dívky se chlubily, že je dokáží uplést). Co se týče jídel, připomínali mazance, jidáše, vajíčka, nádivky. Poměrně dost žáků si vzpomnělo na text některé známé koledy.

Žáci s OMJ by mohli vyprávět mnohem déle než Češi, jejich znalosti, zkušenosti i prožitky byly velice zajímavé – například šestihodinové vaření padesáti litrů postpostní polévky vyvolalo opravdu zájem. Rovněž Čechy udivil počet druhů jídel a jejich množství ke konzumaci, časté dotazy směřovaly podobně jako v případě Vánoc na pití alkoholických nápojů. Zajímavý byl i výklad o lidových oděvech a smyslu výšivek.

Z průběhu hodiny vyloučily následující praktické připomínky:

- v začátku hodiny je třeba vysvětlit cíl hodiny a zdůraznit, že v žádném případě nepůjde o propagaci ani zlehčování náboženství, že půjde o srovnávání tradic
- je třeba počítat s tím, že ve třídě mohou být žáci, jejichž rodiny Velikonoce neslaví – je třeba se jich nedotknout; pokud je to možné, necháme je popsat některý jejich sváteční den
- je třeba počítat s nutností vysvětlit během hodiny některé alegorické významy (například žáci s OMJ nevěděli, že pascha má tvarem připomínat Boží hrob)
- vhodný by byl blok dvou vyučovacích hodin, neboť lze předvést pletení pomlázek a vyzvat žáky k samostatné práci
- pro žáky s OMJ může být hodina i příležitostí zopakovat si (naučit se) české názvy měsíců, dnů a čísel, podobnou možnost mají samozřejmě i čeští žáci

Dotazník k hodině:

Hodina byla:

☐ zajímavá ☐ nezajímavá

☐ lehká ☐ obtížná

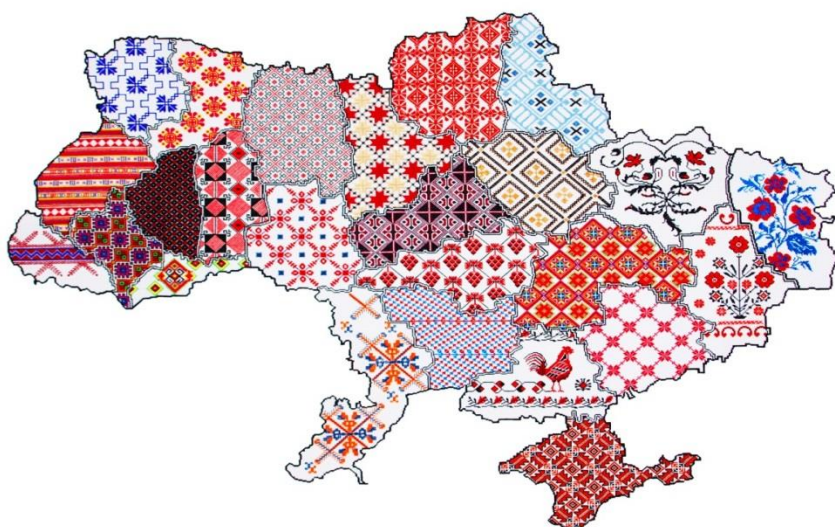
☐ zábavná ☐ nudná

☐ dozvěděl/a jsem se něco nového ☐ nedozvěděl/a jsem se nic nového

☐ dozvěděl/a jsem se něco nového ☐ nedozvěděl/a jsem se nic nového

☐ připoj vlastní postřehy a připomínky(*např. co jsi postrádal/a, zhodnot' vystupování spolužáků ...*)

Україна БУДЬМО!

Vzory výšivek ukrajinského folklóru

10) Pracovní list B

Téma: Křesťanské svátky – Velikonoce v ČR a na Ukrajině /Velikonoce stokrát jinak/

Cíl: Seznámit české žáky s ukrajinskými pravoslavnými Velikonocemi prostřednictvím žáků s OMJ a ukrajinské žáky s českými zvyky + vyvolat diskusi o rozdílech

Metodika k hodině SPV

Osnova hodiny SPV:

- 1) Stručné představení historie Velikonoc a specifík pravoslavných svátků vyučujícím.
- 2) Přečtení krátkého biblického textu z Evangelia podle Lukáše:

Když ho odváděli, chytili jistého Šimona Kyrénského, který se vracel z pole, a naložili mu kříž, aby ho nesl za Ježíšem. Šlo za ním velké množství lidu i mnoho žen, které nad ním plakaly a nařikaly. Ježíš se k nim obrátil: „Dcery jeruzalémské, neplačte nade mnou, ale nad sebou a nad svými dětmi. Hle, přicházejí dny, kdy lidé řeknou: „Blaze neplodným, jejichž lůna nerodila a jejichž prsy nekojily!“ Tehdy řeknou horám: „Padněte na nás,“ a kopcům: „Skrýjte nás!“ Když se toto děje se zeleným stromem, co se stane se suchým?“ K popravě s ním vedli ještě další dva muže, zločince. Když přišli na místo zvané Lebka, ukřižovali ho tam, i ty zločince – jednoho po pravici a druhého po levici. Ježíš tehdy řekl: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co dělají!“ Vojáci zatím losovali o jeho šaty. Lid stál a díval se. Kromě jiných se mu vysmívali také vůdcové: „Jině zachránil, tak ať zachráni sám sebe, když je to Mesiáš, ten Boží Vyvolený!“ Vojáci se mu posmívali také. Přistupovali, nabízeli mu ocet a říkali: „Zachraň se, jestli jsi židovský král!“ Visel nad ním totiž nápis: Toto je Ježíš, židovský král. Jeden ze zločinců, kteří tam viseli, se mu vysmíval: „Když jsi Mesiáš, zachraň sebe i nás!“ Ten druhý ho však okřikl: „To se ani Boha nebojíš? Máš stejný trest jako on, ale my dostáváme spravedlivou odplatu za své skutky, kdežto tenhle nic zlého neudělal!“ Potom řekl Ježíšovi: „Vzpomeň si na mě, až přijdeš do svého království.“

/Bible 21/

- 3) Žáci/žákyně si napíší v heslech na papír, jak se u nich doma slaví Velikonoce. Zaměří se především na opakující se zvyky a tradice, případně na to, jak jim rodiče, když byli malí, vysvětlovali, proč se tyto svátky slaví a jaký význam pro ně mají.
- 4) Vytvoří se menší skupinky (*maximum pět členů, vhodné je vytvoření českých skupinek a skupinek žáků s OMJ*). Úkolem je dát dohromady co nejvíc společných rituálů a výrazných rozdílů při jejich dodržování, případně shody či rozdílnosti při vysvětlování významu Velikonoc.
- 5) Každá skupinka bude prezentovat výsledky své práce (*větší prostor by měli dostat žáci s OMJ, jejich zvyky budou dost rozdílné*).
- 6) V řízené diskusi by si žáci měli uvědomit shodu a rozdílnost při slavení svátků a zamyslet se nad tím, které tradice by chtěli v budoucnosti ve svých rodinách dodržovat, případně zda si dovedou představit slavení Velikonoc podle jiných zvyklostí.

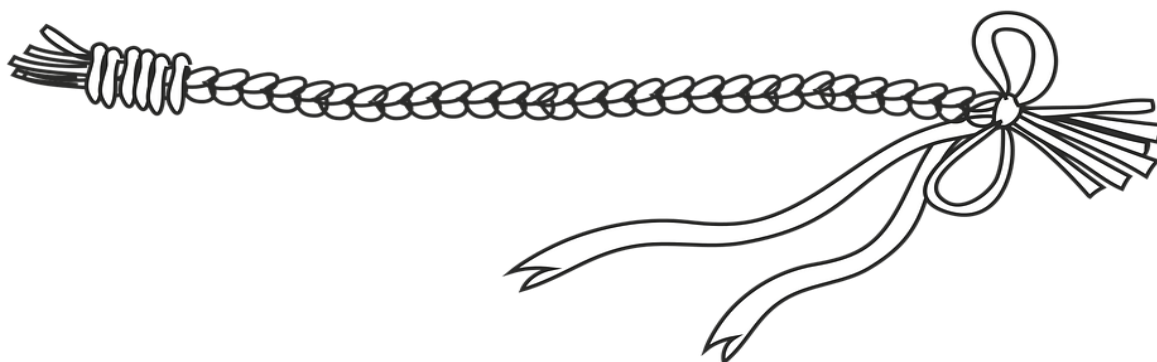

Podotázky:

1. *Proč jsou Velikonoce nejvýznamnějším pravoslavným svátkem?*
2. *Které české/ukrajinské zvláštnosti jsou zajímavé a proč? Převezmete některé zvyky?*
3. *Slaví pravoslavní věřící žijící v ČR i „české lidové“ Velikonoce?*
4. *Myslíte si, že budete v budoucnu slavit Velikonoce se svými dětmi?*
5. *Co si myslíte o tradičních jídlech? Jak dalece jste ochotni dodržovat půst, i když nejste věřící? Dokážete pochopit smysluplnost půstu pro život?*

Klíčová slova k tématu:

Křesťanské svátky, Velikonoce, masopust, půst, koleda; pomlázka, kraslice, kočičky, jidáše, zabijačka

Zpětná vazba – Hodnocení hodiny

List byl využit při hodině SPV v 3. A 17. 4. 2019. Cíle hodiny byly na základ poznatků z hodin a vyplněných dotazníků vcelku splněny – skupinky představily především obecně rozšířené způsoby slavení Velikonoc jak v ČR, tak na Ukrajině.

Při hodině se ukázalo několik zajímavých věcí. Podobně jako v obdobné hodině týkající se Vánoc se aktivně zapojili i další žáci s OMJ než ukrajinským. Obecně se dá konstatovat, že úroveň znalostí žáků střední školy pokud se týká Ježíšova příběhu byla na dobré úrovni. Horší byla znalost velikonočních lidových zvyků, což je samozřejmě dáno životem v Praze a okolí. Pro Čechy jsou Velikonoce především začátkem jara a volnosti. Bohoslužeb se zúčastňují pouze žáci s OMJ. Z českých tradic byla uváděna jídla (jidáše, mazance, beránci, vajíčka, nádivky, v pondělí kachna se zelím). Dále už jen koledy, pomlázka, polévání vodou, návštěvy hřbitovů a příbuzných, zajíčci.

Žáci s OMJ, jak bylo očekáváno, nejen znají náboženský a historický význam novozákonního příběhu. Většina z nich se vnitřně ztotožňuje s duchovní rozměrem svátků, proto české zvyky, byť některé jsou podobné, považují za povrchní zábavu. Všichni nějakým způsobem dodržují půst (z Čechů nikdo), i když většina z nich přísný půst jen v pátek. Všichni považují tradice za součást své identity, neozvaly se hlasy zpochybňující některé zvyky – Čechům se zdálo nelidské jít po půlnoci, přesněji ve tři hodiny v noci do kostela či chodit ke zpovědi od pěti hodin ráno. Opět se potvrdilo, že i mezi blízkými ukrajinskými vesnicemi existují velké rozdíly. Příkladem může být, který den se které činnosti konají, dokonce byl i rozdíl v počátku jídla po skončení postu. Čechům se moc nelíbila varianta začátku slavnostní hostiny až v nedělním odpolední.

Z průběhu hodiny vyplynuly následující praktické připomínky:

- v začátku hodiny je třeba vysvětlit cíl hodiny a zdůraznit, že v žádném případě nepůjde o propagaci ani zlehčování náboženství, že půjde o srovnávání tradic, nicméně je třeba duchovní podstatu Velikonoc zdůraznit
- je třeba počítat s tím, že ve třídě mohou být žáci, jejichž rodiny Velikonoce neslaví – je třeba se jich nedotknout; pokud je to možné, necháme je popsat některý jejich sváteční den
- učitel by se měl na hodinu opravdu dobře připravit, k čemuž mohou sloužit informace shromážděné pro tuto klíčovou aktivitu
- vhodný je blok dvou vyučovacích hodin, neboť pokud je ve třídě více žáků s OMJ (v našem případě z Podkarpatí), je téměř jisté, že nestačí během jedné vyučovací hodiny seznámit Čechy s ukrajinskými zvyklostmi, natož je vysvětlit, což velice rádi a s chutí činí
- je vhodné se s některými žáky s OMJ domluvit např. na tom, že si doma písemně připraví stručný bodový přehled zvyků a seznámí s ním vyučujícího, vyučující má potom možnost doplnit si české ekvivalenty
- někteří žáci s OMJ znají i internetové stránky s ukrajinským folklorem, lze je proto využít pro zpestření hodiny (např. ukázky jídel či lidového oblečení)
- podle reakcí by bylo možno předvést pletení pomlázek, ponechat žákům možnost si pletení zkusit
- pro žáky s OMJ může být hodina i příležitostí zopakovat si (naučit se) české názvy měsíců, dnů a čísel, podobnou možnost mají samozřejmě i čeští žáci

Dotazník k hodině:

Hodina byla:

☐ zajímavá ☐ nezajímavá

☐ lehká ☐ obtížná

☐ zábavná ☐ nudná

☐ dozvěděl/a jsem se něco nového ☐ nedozvěděl/a jsem se nic nového

☐ dozvěděl/a jsem se něco nového ☐ nedozvěděl/a jsem se nic nového

☐ připoj vlastní postřehy a připomínky(*např. co jsi postrádal/a, zhodnot' vystupování spolužáků ...*)

11) Jak slavíme na Ukrajině Velikonoce – zajímavosti z konzultací s ukrajinskými žáky a hodin SPV

A/ Ukrajinské Velikonoce podle Svitlany, Lidie a Dmitra

Svitlana, Lidie, Dmitro pocházejí každý z jiné zakarpatské vesnice. V případě dívek nejsou vsi příliš vzdáleny, ale zvyky se dost liší. V Lidiině vsi se náboženská příkázání opravdu dodržují, dokonce se během svátků z alkoholických nápojů pije pouze víno. V případě Dmitrovy vesnice je velice živý folklór, především se nosí lidové oblečení v tradičních barvách s tradičními symbolickými vyšívanými vzory (jednotlivé části oblečení si však řada především mladých lidí dnes kupuje přes webové stránky).

Do tohoto přehledu byl použit písemný záznam konzultací s žáky a jejich vystoupení v hodinách SPV. Vybrány byly především shodné zvyky. Příjmení, jakož i jména vesnic nejsou uváděna úmyslně.

Období půstu trvá sedm neděl. Je zakázáno jíst maso, mléko, vejce v jakékoli podobě a v jakémkoli jídle. Tedy žádná čokoláda, zmrzlina, sušenky ...Během půstu je omezena i konzumace smažených jídel, v posledním týdnu je toto zakázáno. Ryby se mohou jíst jen v určené dny.

V prvním týdnu půstu navštěvují věřící často chrámy, tedy nejen bohoslužby. Děje se tak proto, že lidé omezují zbytečnou běžnou komunikaci mezi sebou a věnují se rozhovorům s Bohem.

V prvním a posledním postním týdnu se nosí „slavnostní“ tmavší oblečení, to se odkládá na samotné tři dny svátků (od neděle do úterý), mění se za světlé barvy (nemusí jít o bílou).

Poslední neděli před Velikonocemi se světí v kostele vrbové proutky (vlastní či od popa). Věřící se, že pokud rodiče vyšlehají svoje děti těmito větvičkami, budou se děti celý rok chovat slušně a budou poslušné.

Během posledního postního týdne mají věřící povinnost (prý především muži) vyzpovídat se ze svých hříchů. Tuto zpověď musí provést v chrámu od 5 do 6 hodin ráno.

Velký pátek přináší přísný půst, který se neporušuje během celého dne. Zdobí se vajíčka, na výzdobě se podílejí všichni, tedy ženy i muži. Vajíčka se barví, malují i vyškrabují. Zvláštností jsou zdobené kraslice, do kterých se dává cokoli, co dokáže uvnitř „chrastit“. Takováto kraslice se navlékne na nit a ozdobí se velkou červenou mašlí. (*zajímavé je, že žáci neznají symboliku barev*).

Sobota je ve znamení pečení paschy z chlebového těsta, která se potom jí místo běžného chleba ještě celých čtyřicet dní po Velikonocích. Pascha se peče sladká i slaná. Sladká se polévá bílou polevou a zdobí písmeny XB. Slaná má tmavou barvu, připomíná náš žitný chléb. Bylo poznamenáno, že pro řadu mladých není pascha příliš lahodná, prý je již jako čerstvá dost „tvrdá“.

Připravuje se slavnostní košík, do kterého se dávají různá jídla. Většinou se jedná o paschu, kulič, vejce, máslo, sůl, sýr, klobásy, víno a další rodinné „nezbytnosti“. Košík se překrývá přehozem či spíše ubrouskem, který je ovšem bohatě vyšívaný. Jedná se údajně o velice pracnou záležitost, na kterou jsou hospodyně pyšné, dokonce se prý občas stane, že sousedky si otevřeně závidí.

Neděle začíná noční cestou s košíkem do kostela. Bohoslužby a posvěcení jídla pokropením svěcenou vodou probíhá od 3 hodin až do 8 hodin.

Po návratu z kostela zasedne celá rodina už k připravenému stolu s jídlem, ovšem první se sní jídlo z košíku. Hostinu zahájí nejstarší člen rodiny, součástí rituálu je trojnásobné pokřižování.

Odpoledne se u kostela scházejí děti, které se baví zajímavým způsobem (vedle dětských her). Chlapci šlehají dívky vrbovými proutky, dívky jim to oplácejí ne proutky, ale nejčastěji svými pásky od šatů. Rozšířený je zvyk známý i od nás, ťukání vejci o sebe – vyhrává ten, jehož vajíčko přežije vícero ťukanců. Bude mít během roku štěstí a bude zdravý.

Neděle, pondělí, úterý jsou ve znamení návštěv, navštěvují se příbuzní a známí. Návštěvy jsou většinou domluveny předem, často se návštěvy oplácejí podle situace o minulých Velikonocích. Děti dávají svým kmotrům dárky v podobě jídla, ti jim zase malovaná vejce, bonbony, čokolády, hračky. Při návštěvách se hodně jí a popíjí se alkohol, návštěvníci si odnášejí výslužku jak sladkou, tak slanou. Koleda v českém smyslu neprobíhá.

Nosí se slavnostní oblečení světlých barev, často lidové „kroje“. Podle výšivek se pozná, z které oblasti/vesnice dotyční lidé pocházejí. Pokud zemře během třidení člen rodiny, pozůstalí nosí ještě 9 dní po Velikonocích oblečení světlých barev, tedy ne jako obvykle smuteční černě.

Jídlo během třidení, tedy už nepostní, sestává vedle výše uvedených pokrmů z různě upraveného kachního, drůbežího, králíčího, rybího, vepřového, hovězího masa, často v kombinaci s ovocem (jablka) a kyselým zelím, případně dalšími naloženými či konzervovanými potravinami. Dalším tradičním jídlem jsou zapečené brambory se šunkou a smetanou.

Zvláštností je zvyk v jedné z vesnic, kde rodiny vaří slavnostní postpostní polévku Bograč. Existuje ve třech variantách, podstatou je kombinace kukuřice, masa, zelí, řepy, hrachu a dalších ingrediencí. Polévka se vaří v padesátilitrovém (!!!) kotli po dobu šesti hodin na mírném ohni. Prý se bez problému sní. Dále se pečou velikonoční koláče jak sladké, tak slané. Náplň bývá maková, tvarohová, ovocná, masová, sýrová či zelná. Koláčů musí být sedm druhů.

11) Jak slavíme na Ukrajině Velikonoce – zajímavosti z konzultací s ukrajinskými žáky a hodin SPV

B/ Ukrajinské Velikonoce podle Diany

Diana, žákyně školy, sepsala přehled zvyklostí v jejich zakarpatské vesnici:

- týden před Velikonocemi se chodí do kostela posvětit proutí kočíček
- proutky se doma postaví pod svaté ikony
- ve středu a v pátek se peče pascha (vyšší mazance, sladké nebo slané), barví se vajíčka a ve středu probíhají zabíjačky (*zvláštní je, že se dodržuje přísný půst!*)
- na Zelený čtvrtek se nesmí sahat na těsto
- o půlnoci Velikonoční neděle se jde do kostela s košíkem, v němž jsou upečené paschy, vajíčka, kousky pečeného masa, domácí klobásy; veškeré jídlo se nechá posvětit
- každá hospodyně se snaží mít košíček co nejkrásnější
- rituál svěcení začíná mší a svěcení probíhá až do rozednění
- trochu posvěceného jídla se nechává v kostele (u kostela) pro potřebné
- pop světí i lidi, někdy je schválně pořádně zmáčí svěcenou vodou – má to přinést zdraví po celý rok
- po návratu domů z kostela lidé snědí trochu z posvěceného jídla a jdou spát
- odpoledne se navštěvuje hřbitov a nosí se dárky zemřelým (malovaná vejce, ale i alkohol)
- odpoledne se sejde celá rodina k slavnostní bohaté hostině (pozdnímu obědu)
- veškeré posvěcené jídlo se musí sníst do posledního drobečku
- o Velikonočním pondělí a v úterý se scházejí děti u kostela a hrají řadu „jarních“ her
- provozuje se i souboj vajíček, kdy soupeři klepou špičkami vejce o vejce; komu se ani po několika střetech vejce nerozbije, ten má mít štěstí po celý rok; dnes se už jedná spíše o dětskou zábavu

12) Rozdíly a shody mezi českými a ukrajinskými Velikonocemi, názory Čechů a Ukrajinců na rozdíly

- posun oslav kvůli rozdílným kalendářům (v roce 2017 se oslavy téměř shodovaly), triduum v Čechách trvá dle katolické tradice od čtvrtečního večera, v pravoslaví od neděle do úterý
- zásadní rozdíl je v chápání smyslu Velikonoc, pro pravoslavné se jedná o nejvýznamnější svátek celého roku
- Češi nedodržují půst, pro Ukrajince je to samozřejmá součást života
- sváteční jídla mají na Ukrajině stále svůj symbolický význam
- množství jídla pro sváteční nedělní hostinu na Ukrajině je udivující, pro Čechy, podobně jako v případě Vánoc, skoro nepředstavitelné
- Ukrajinci neznají koledu v české podobě
- pomlázku sice na Ukrajině nepletou, ale v omlazovací sílu šleháním zelenými proutky věří
- symboly Velikonoc jsou barevná vajíčka (plná i vyfouklá), beránci
- hry s vejci se shodují
- na Ukrajině se opravdu dbá na sváteční oblečení
- role svící je stejná
- pro Ukrajince jsou české oslavy povrchní, nesouvisející s duchovní podstatou Velikonoc; chlapcům se ale líbí obcházení a koledování s pomlázkami, dívkám méně /avšak možnost vyjádřit touto formou vzájemnou náklonnost se jim nepříčí/
- pro Čechy jsou ukrajinské zvyky zajímavé, většina z nich však nechápe vztah svátků k víře, dokonce se ozvaly hlasy, že návštěvy bohoslužeb během svátků jsou ztrátou času
- celkově se dá říci, že mnohem větší přínos z hodin SPV měli Češi, pro které byla většina ukrajinských zvyků novinkou

13) Velikonoce – česká klíčová slova

Velikonoce

Masopust

Výslužka

Pomlázka

Pražmo/a/

Pučálka

Týden velikonoční, svatý, pašijový

Tučný čtvrtek

Popeleční středa

Modré pondělí

Černá, škaredá, sazometná středa

Zelený čtvrtek

Velký pátek

Bílá sobota

Boží hod velikonoční

Pondělí velikonoční

14) Ключові слова: Великдень [kľučoví slova: velykdeň]

ČESKÉ SLOVO	UKRAJINSKÉ SLOVO	PŘEPIS
Velikonoce	Великдень / Пасха / Паска	[velykdeň / pascha / paska]
Masopust	Пущення / Масниця / Сиропуст / Сиропусний тиждень	[puščeňna / masnyc'a / syropust / syropusnyj tyždeň]
Postní doba	Великий піст / Великодній піст	[velykyj / velykodnij pist]
Výslužka	гостинці	[hostync'i]
Pomlázka	сплетені в косу вербові прутики зі стрічками на кінці / «помлазка»	[spleteňi v kosu verbovi prutyky z'i stričkami na kinc'i / pomlazka]
Pražmo/a/	смажене пророщене зерно	[smažene proroščene zerno]
Pučálka	смажений пророщений горох	[smaženýj proroščenyj horoch]
Týden velikonoční, svatý, pašijový	Страсний тиждень / Страсна седмиця	[strasnyj tyždeň / strasna sedmyc'a]
Tučný čtvrtek	Широкий четвер / Масничний четвер	[šyrokyj / masnyčnyj četver]
Popeleční středa	Попільна середа	[popil'na sereda]
Modré pondělí	Великий понеділок / Страсний понеділок	[velykyj / strasnyj ponedilok]
Černá, škaredá, sazometná středa	Велика середа / Страсна середа	[velyka / strasna sereda]
Zelený čtvrtek	Великий четвер / Чистий четвер / Страсний четвер	[velykyj / čystyj / strasnyj četver]
Velký pátek	Страсна п'ятниця / Велика	[strasna / velyka]

	п'ятниця	pj ^{at} nyc'a]
Bílá sobota	Велика субота / Страсна субота	[velyka / strasna subota]
Boží hod velikonoční	Воскресіння Христове / Великдень	[voskres'iňna chrystove / velykdeň]
Pondělí velikonoční	Поливаний понеділок / Великодній понеділок	[polyvanyj / velykodňij poned'ilok]